

Л.М. Масол, О.В. Гайдамака,
Н.В. Очеретяна, О.М. Колотило

МИСТЕЦТВО

2 КЛАС

Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Н.В. Очеретяна, О.М. Колотило

МИСТЕЦТВО

Підручник для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— завдання і запитання;

— заспівай;

— послухай;

— зобрази;

— переглянь;

— узагальнення.

Масол Л.М.

М31 Мистецтво: підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч.
закл. / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Н.В. Очеретяна,
О.М. Колотило. — К. : Генеза, 2012. — 144 с. : іл.
ISBN 978-966-11-0180-6.

УДК 7(075.2)

ББК 85я721

© Масол Л.М., Гайдамака О.В.,
Очеретяна Н.В., Колотило О.М.,
2012

© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2012

ISBN 978-966-11-0180-6

Юний друже!

Поглянь навкруги – ти побачиш, скільки краси оточує нас! У цьому підручнику для 2-го класу ти знайдеш чимало цікавого про красу довкілля в мистецтві, про пори року – осінь, зиму, весну, літо та відповідні українські народні свята, обряди, традиції. Ти дізнаєшся про таємниці мов різних видів мистецтв – музики й танцю, живопису й графіки, театру та кіно. Ми впевнені, що в тебе з'явиться бажання відтворити красу довкілля в художніх образах, передати різнобарвну палітру настроїв природи у власних живописних композиціях, у процесі співу та інсценізації пісень, при виконанні обрядових дій.

Хай щастить тобі на цьому шляху!

Автори

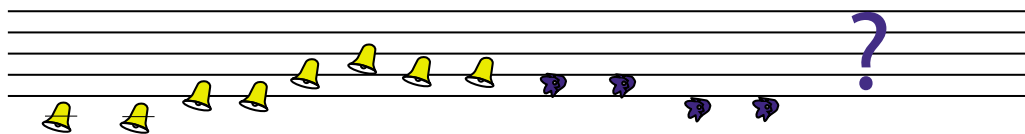
I. ПОРИ РОКУ І НАРОДНІ СВЯТА

1. ЗВУКИ І КОЛЬОРИ ПРИРОДИ

Весна, літо, осінь, зима – усі ці чудові пори року завжди зачаровують митців – художників, композиторів. Неповторну красу природи вони передають у своїх творах кольорами та звуками.

Розкажи, які звуки природи ти слухав улітку.

Дзвоник кличе нас до школи, а дзвіночки кличуть в поле.

ПІШЛИ ДІТИ В ПОЛЕ

Українська народна пісня

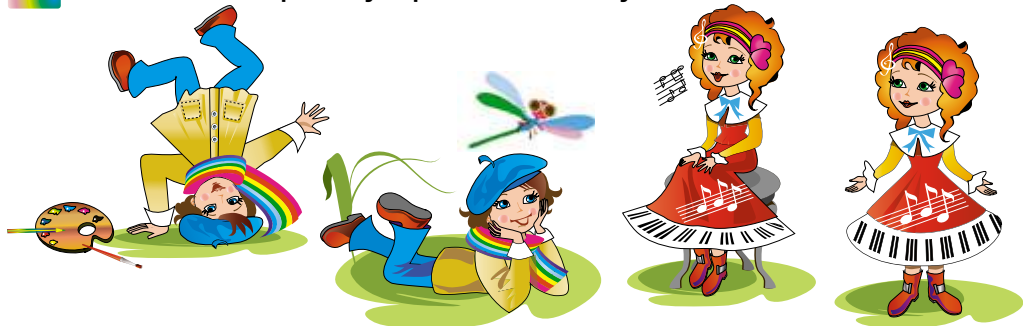
Пішли діти в поле квіточки збирати.

Мак, мак, зірочками, волюшки з сокирочками,
ромензілля, буркунзілля, медокзілля і чебрець.

Нагадай Барвику правила співу.

 В. Косенко. Пасторальна.

 Розкажи про свої враження від музики. Які звуки природи ти уявляєш?

Пастораль – означає пастушковий. Твір мистецтва з такою назвою зазвичай передає картини природи. Цей твір написаний для фортепіано, але мелодія нагадує награвання пастушка на сопілці.

 Як художник зобразив природу на картині? Чи можна її назвати «Пастораль»?

К. Норлін

 Як музика може «розповісти» про красу природи?

1. ЗВУКИ І КОЛЬОРИ ПРИРОДИ

Здавна існує вид мистецтва, твори якого зачаровують нас багатством кольорів, – це **живопис**. Художники-живописці пишуть свої картини на полотні фарбами та пензлями.

 Пригадай, які кольори дарувала нам природа влітку. Які кольори є основними? А які – похідними?

Зображення на папері чи полотні сільських, міських, морських та інших краєвидів називають **пейзажем**.

І. Айвазовський. Пейзаж

В. Бабак. Вулиця в Чугуєві

*Л. Литвин. Древній Луцьк
(фрагмент)*

*С. Жуковський.
Лісове озеро. Золота осінь*

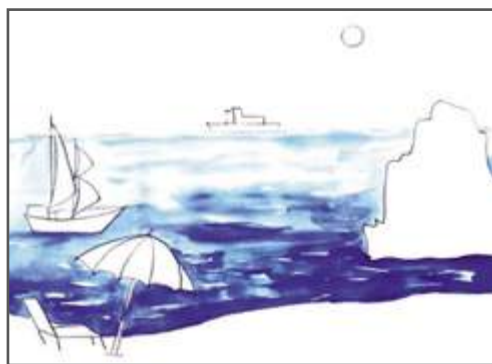
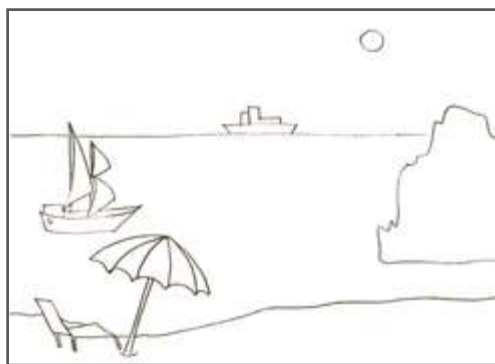
Разом з Барвиком утвори на палітрі кілька відтінків синього кольору (акварель).

Пофантазуй і скажи, яким з утворених відтінків ти намалюєш небо, а яким – море.

Пригадай свої враження від перебування на морі (березі річки) і створи пейзаж (акварель, 2 пензлі, палітра).

Розкажи своїм друзям, що таке пейзаж.

2. ОСІННІ БАРВИ

Спустили поля. Мокне земля.
Дощ поливає. Коли це буває?

На жаль, ми не завжди розу-
міємо голоси природи: не чуємо
шепіт трави, тиху й неспішну
бесіду листочків на дереві,
мелодію вітру – то ніжну й лас-
каву, то бурхливу й поривчасту.
Усе це можна почути в музиці.

ОСІНЬ

Музика М. Ведмедері, вірші Г. Коваля

О-сінь, о-сінь, о - сінь! Ме-дом пах-нуть ро - си.

Жу-рав-лі кур-ли-чуть в не-бі та ві-ри го-ло-сять.

V – знак дихання

Перед початком співу зверни увагу, де потрібно брати дихання.

Про голоси природи нам може розповісти **про-
грамна музика** – інструментальні твори, що
мають назву або словесну програму.

А. Вівальді. Цикл «Пори року». Осінь.
Р. Шуман. Веселий селянин.

У музиці А. Вівальді ти уявляєш радісно-золоту чи пізню похмуро-сіру осінь? Добери слова-характеристики до музики Р. Шумана.

Що відбувається на картині Н. Піколе «Збір яблук»?

Ритмічна гра «Луна».

«Сів шпак на шпа-ків-ню, за - спі - вав шпак пів-ню:

“Ти не вмі-єш так, як я, так, як ти, не вмі - ю я”».

Про яку осінь розповіла тобі музика?

2. ОСІННІ БАРВИ

Осінь називають золотою, тому що зелене вбрання природи поступово стає жовтогарячим. Щоб якнайкраще передати красу осені, художники-живописці утворюють на палітрі безліч відтінків кольорів.

Настрій картини передає її **колорит** – гармонійне поєднання кольорів у композиції.

Л. Афремов.
Барви осені

Л. Афремов.
Барви осені. Дощ

 Який колорит переважає на кожній з картин – теплий чи холодний? Назви кольори та їх відтінки, які допоможуть передати красу осінніх дерев у сонячний день.

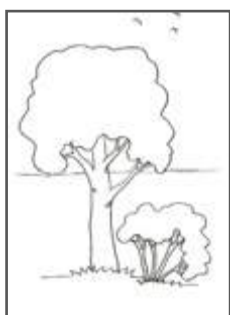
 Утвори на палітрі різні відтінки жовтого й зеленого кольорів.

Створи осінній пейзаж (штампування зім'ятим папером або шматком поролону; гуаш).

Перед малюванням обери формат (вертикальний чи горизонтальний). Познач лінію горизонту. На палітрі утвори відтінки, потрібні для зображення крони дерева, кущиків під ним та пожухлої травички.

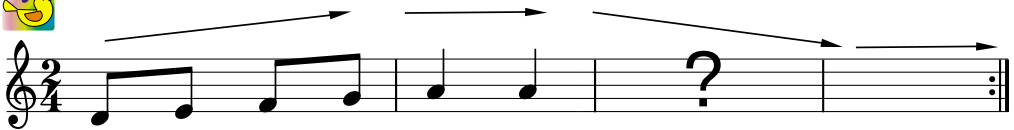
Обери собі дерево-друга і спостерігай за його змінами восени, узимку, навесні.

3. МЕЛОДІЇ ОСЕНІ

Як ти думаєш, про що співають журавлі в небі, коли покидають свої домівки? Ця пісня радісна чи сумна? Якою вони бачать землю з висоти пташиного лету?

Жу - рав - лі кур - ли - чуть: «Летимо у вирій».
Про-пли - ва - є о - сінь на хмарині си-ній.

Поміркуй, як потрібно виконувати цю пісеньку. Звучання якого музичного інструмента ти обереш для супроводу? Поясни свій вибір.

Спробуй за допомогою різних звуків створити «картини осінньої природи». Головними героями твоїх «картин» можуть бути сонечко, дерева, дощ, вітер, голоси птахів, що летять у вирій, тощо.

Композитори, як і художники, також «малюють» пейзажі, але не фарбами, а звуками. Треба тільки уважно слухати, щоб відчутти й уявити цю картину.

М. Чембержі. Хмаринка.

Це – програмна музика? Поясни. Пригадай, що таке *регістр*. Рухом руки покажи, як мелодія «подорожує» різними регістрами. Які кольори ти уявляєш під час слухання музики? Які кольори в пейзажі?

П. Волокидін. Хмари над морем

Нагадай Барвіку, як слід поводитися під час слухання музики.

У якому регістрі звучить голос твого татуса (дідуся), а в якому – братика чи сестрички?

3. МЕЛОДІЇ ОСЕНІ

У різні пори року наша земля змінює своє забарвлення. Весною та влітку на ній виростає яскраво-зелена травичка, восени опале листя прикрашає землю жовто-червоним килимом, а зимою вона «одягає» білу пухнасту шубку.

Перед тим як писати пейзаж, художник вирішує, де розмістити лінію горизонту. Вона завжди знаходиться на рівні очей художника. Щоб передати глибину простору в пейзажі і розмістити якомога більше предметів, художники проводять високу лінію горизонту, а щоб показати красу і велич неба, – низьку.

Є. Орликов. Азов

В. Бабак. На ставку

- Де художник розмістив лінію горизонту? Зверни увагу, що кольори неба й землі на небокраї стають наближеними.
- Поміркуй, на якому місці стояв сам художник, коли писав картину «На ставку».

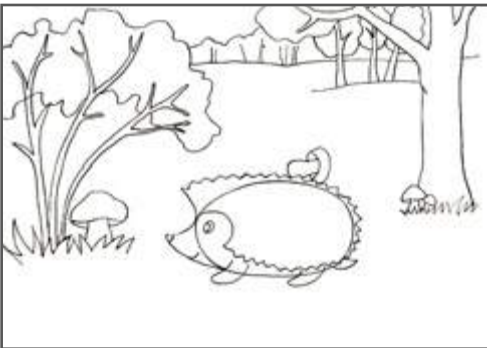
Пригадай, як можна зробити колір світлішим.

Намалюй пейзаж, який передасть настрої осені. Обери високу чи низьку лінію горизонту.

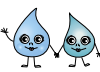

Пам'ятай, що в просторі предмети, які розташовані ближче, зображуємо більшими, розташовані далі – меншими. Найбільш яскравими будуть кольори предметів на передньому плані.

Що ти знаєш про лінію горизонту?

4. РИТМИ ОСІННЬОГО ДОЩУ

Жили собі веселі , які дуже любили мандрувати. Навесні бігли струмочками до річки, а то й до моря. Улітку вранішніми росинками звисали з . Коли пригрівало , – паринкою линули в небо, щоб мандрувати з білими . Восени збиралися у величезні темні . Холодний вітер гнав їх по небу. Вони падали на землю осінніми сльозами. «Кап-кап-кап», – співали свою пісеньку.

ДОЩИК

Музика А. Мігай, вірші Н. Кулик

Дощик ллється цілий ранок. – Кап-кап-кап!
Не виходимо на ґанок. – Кап-кап-кап!
Раптом бачим під кущем. – Кап-кап-кап-кап-кап!
Мокне зайчик під дощем. – Кап-кап-кап-кап-кап!

Приспів:

Ой ти, зайчику сіренький,
Ой ти, зайчику маленький!
Годі мерзнути, дрижати,
Ти ходи мерщій до хати,
Ми дамо тобі морквину
Ще й велику капустину,
Понесеш їх у лісок
Годувати діточок,
Бо маленькі зайченята
Вже давно чекають тата...

 Створи супровід до пісні на музичних інструментах. Які з них краще відтворять дзвінке звучання краплинок?

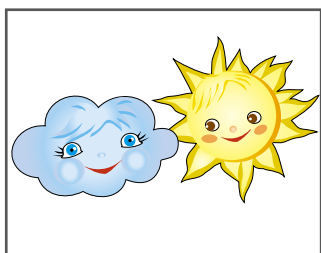
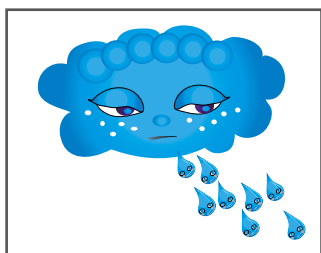

Лінії-дуги і крапочки над нотами називаються *штрихами*. Якщо бачиш – виконуй музику наспівно, а – навпаки, відривчасто, легко.

 В. Косенко. **Дощик**

 Як змінюється характер і темп музики? Коли дощик весело танцює, а коли – співає задумливу пісеньку? Як завершується п'єса?

 Створи ритмічні звукові картини: «Веселий дощик», «Осіньня злива».

4. РИТМИ ОСІННЬОГО ДОЩУ

Натягну я капелюха на вуха,
Помандрую дощика слухать.
Довше, любий дощичу, подощи.
Мені твоя пісенька до душі.

В. Стах

У пейзажі художники можуть передавати рух. Розглянь, як дерева нахилили свої гілочки від подиху вітру. Покажи рухами, як хитається дерево, коли дме вітер.

М. Тимченко. Вітер

*Б. Піаніда.
Вітряний день*

Розкажи, який настрій передали художники у своїх пейзажах. Визнач колорит поданих творів. Як відтворено рух на картинах?

Намалюй пейзаж із осіннім дощем. Поміркуй, як потрібно малювати дощик (вертикальними чи косими штрихами), щоб відтворити в пейзажі рух (акварель чи гуаш).

Штрих – лінія, що виконується одним рухом руки.

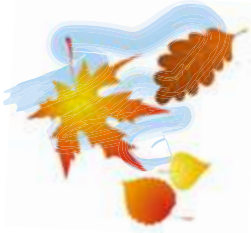
Допоможи Лясольці обрати колорит для своїх картин: світлий чи темний, теплий чи холодний.

Порівняй штрихи в музиці та образотворчому мистецтві.

5. ПАДОЛИСТ

Уже кружляє листя жовто-ржаве,
Щоб на асфальті мокрому спочить,
Уже рудіють на газонах трави
І дощ упертий по дахах шумить.

М. Рильський

Як гарно падають осінні листочки на землю!
Спочатку вони кружляють, ніби танцюють дивний танок.

 Як ти думаєш, який танець виконує листя під супровід осіннього дощу?

 Пригадай, що таке *ритм*. Створи мелодії до віршів на такі ритми:

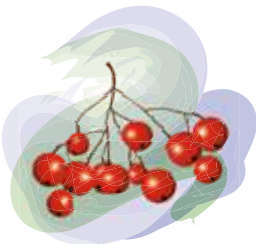

Помірно, наспівно

Кра - су - ня - о - сінь пі - сню спі - ва - є,
Баг - ря - не ли - стя зо - ло-том ся - є.

Швидко, танцювально

Ой у лу - зі ка - ли - на сто - я - ла,
Я - гід - ка - ми всіх нас ча - сту - ва - ла.

 – знак повторення

Інколи музичні твори композитор об'єднує в *цикл*. Наприклад, Петро Чайковський створив цикл «Пори року» – 12 п'єс для фортепіано з назвами місяців року.

 П. Чайковський. Цикл «Пори року». Осіння пісня. (Жовтень).

 Чому, на твою думку, композитор назвав п'єсу «пісня»? Під час слухання зверни увагу, де музика звучить тихо (р), а де – гучно (f). Як темп і гучність «допомагають» композитору передати настрої осені? Добери потрібні слова.

гучно

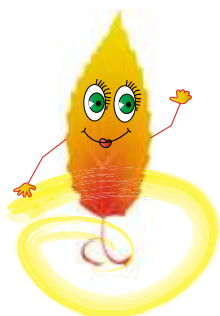
не дуже тихо

тихо

помірно

швидко

не дуже гучно

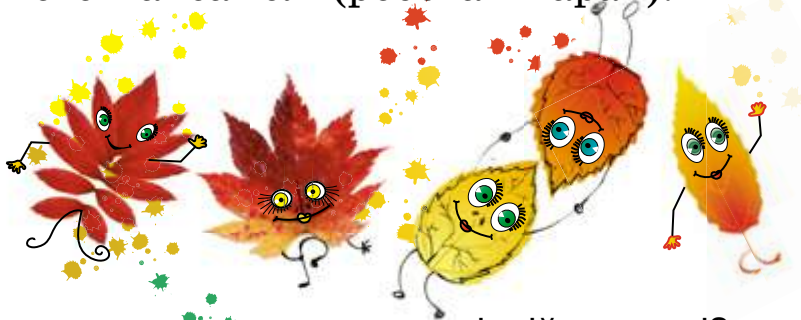

Розповідь осіннього листочка

Я був живим різнокольоровим красунчиком, висів на дереві й радів сонечку. Одного разу різкий подих вітру підхопив мене, зірвав з гілочки, і я полетів як пташка чи метелик...

 Як ти гадаєш, що було далі?

Придумайте «Танок осіннього листя» і виконайте його в ансамблі (робота в парах).

 Яку музику можна почути в осінній природі?

5. ПАДОЛИСТ

То шерехне, то хрусне, то трісне
Килимок під ногами барвистий. Що це?

А чи прислухався ти, як осінній килим шурхотить? Опале листя хоче розказати якусь таємницю. Пофантазуй і розкажи, що це за таємниця.

А. Ковальова. Пейзаж

 З яких природних матеріалів створено пейзаж? Чи відрізняються за розміром листочки і травинки на передньому плані і вдалині? Чому?

Осінь можна намалювати або зобразити у вигляді аплікації із сухих листочків та квітів.

Осінні листочки – помічники при створенні різноманітних пташок, рибок, звірів.

Акуратно користуйся клеєм! Слідкуй за тим, щоб увесь простір аркуша був рівномірно заповнений.

Створи композицію з осіннього листя на тонованому картоні.

Покажи рідним, яку красу можна створювати з осінніх листочків.

6. ПРО ЩО РОЗПОВІВ НАТЮРМОРТ

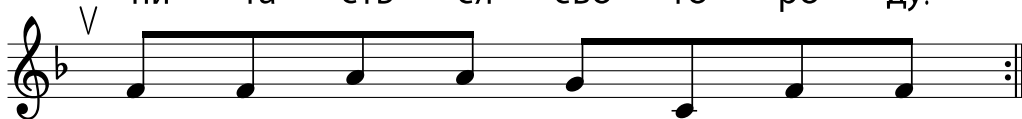
Осінь дарує людям багато овочів і фруктів. Цікаво, що вони можуть стати героями картин та музичних творів – пісень, музично-театральних вистав, мультфільмів.

ХОДИТЬ ГАРБУЗ ПО ГОРОДУ

Українська народна пісня

Хо - дить гар - буз по го - ро - ду,
пи - та - єть - ся сво - го ро - ду:

«Ой, чи жи - ві, чи здо - ро - ві
всі ро - ди - ці гар - бу - зо - ві?»

Разом з однокласниками виконайте пісню в ролях.

Кадри з мультфільму «Цибулино»

М/ф «Цибулино» (фрагмент).

Пригадай, що таке балет. Розкажи, що ти знаєш про веселого і сміливого хлопчика-цибулинку.

 К. Хачатурян. Балет «Цибулино» (Галоп, варіації Вишеньки, хода сеньйора Помідора).

 Як музика відтворила характери героїв казки? Порівняй героїв балету і мультфільму.

Сцени з балету «Цибулино»

 Як різні види мистецтва розповіли цю казку?

 Гра «Оживи картину»: уяви, що «герої» картини ожили і заспівали. Які голоси ти почув?

Дж. Медей. Осінь

 Пригадай пісні про осінь.

6. ПРО ЩО РОЗПОВІВ НАТЮРМОРТ

Осіньне різнобарв'я художники часто відтворюють на картинах, які мають назву «натюрморт». **Натюрморт** – зображення квітів, овочів і фруктів, побутових речей тощо.

А. Оберман.
Натюрморт

П. Бураковський.
Натюрморт зі скрипкою

 Що ти бачиш на картинах? Де художники розмістили більші, а де – менші предмети?

Головні предмети на картині утворюють її *композиційний центр*. Кожний предмет у натюрморті має свою форму, розмір та колір.

? Як розмістити зображення на с. 26 в одному натюр-морті? Який предмет стане композиційним центром? Чому?

 Створи натюрморт (акварель, гуаш, сіль).

! Пам'ятай: зображення має відповідати розмірам аркуша.

? Поміркуй, що буде в центрі, а що – праворуч і ліворуч.

? На якому з натюрмортів Лясолька правильно визначила композиційний центр?

 Що таке натюрморт?

7. ОБЖИНКИ

Українські народні пісні, у яких оспівуються різні пори року, називаються **календарно-обрядовими**. Вони виконуються відповідно до народного господарського календаря. Осінні народні свята пов'язані зі збиранням врожаю. Вони супроводжуються піснями, які називаються *жниварськими* (від слова «жнива» – збирання пшениці, ячменю, вівса).

- Українська народна пісня «Женчикок-брєнчикок» в обробці для хору М. Леонтовича.
- Хто виконував твір – один співак чи хор? Який характер мелодії пісні?
- Що відбувається на картинах?

Ф. Гуменюк. Обжинки

А. Платов. Жнива

Свято врожаю часто відбувається на осінніх ярмарках. Це – гомінке всенародне свято, під час якого співають і танцюють. Народні майстри представляють свої вироби з дерева, соломки, кераміки та ін.

 М. Мусоргський. Гопак з опери «Сорочинський ярмарок».

Гопак – український народний танець.

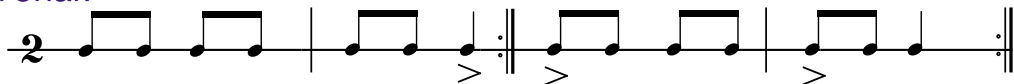
 Який характер руху мелодії гопака – плавний чи стрибкоподібний? Музика прозвучала у виконанні одного інструмента чи цілого оркестру?

 Подивись, які рухи «Гопака» вивчив Барвик.

 Проплескай та порівняй ритми гопака, козачка та вальсу.

гопак

козачок

вальс

 Що тебе найбільше зацікавило у святі обжинків?

7. ОБЖИНКИ

Зібрані восени овочі, фрукти господарі дбайливо зносили до комори, і вона перетворювалася на справжнісінький натюрморт, де є все, необхідне художникові.

 Уяви, що всі ці городні мешканці раптом ожили й почали між собою розмовляти. Відтвори їхню розмову.

М. Тимченко. Ходить гарбуз по городу

 Якими зображено овочі? Чи схожі вони на персонажів народної пісні?

 Пригадай, яку форму мають овочі.

конус

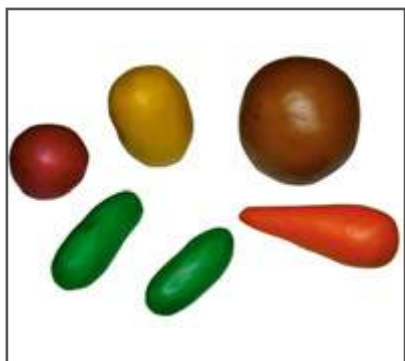
куля

циліндр

Виліпи суворого гарбуза, замріяну морквинку чи веселих огірочків. Разом з однокласниками створіть натюрморт: зліпіть овочі, що мешкають на одному гомінкому городі (*пластилін, солоне тісто*). Проаналізуйте форми та розміри овочів.

Склади натюрморт з предметів на столі.

II. МИСТЕЦТВО І РУКОТВОРНИЙ СВІТ

1. ТРОЇСТІ МУЗИКИ

У кожного народу є свої особливі музичні інструменти. Які інструменти поширені в українців? Сопілка, скрипка, бубон. У карпатському краї також цимбали й трембіти.

ОЙ ЗАГРАЙТЕ, ДУДАРИКИ

Музика А. Філіпенка, вірші В. Панченка

mf *v* Весело

Ой за-грай-те, ду-да-ри-ки, мо-ло-ді гу-цу-ли,
так, щоб та-нець-у-ви-ва-нець по-ло-ни-ни чу-ли.

Музика пісенна чи танцювальна? Придумай рухи до неї.

Співай красиво, не кричи, чітко вимовляй слова.

 «Наспиви з полонини» (троїсті музики).

 Назви, які музичні інструменти звучать.

Троїсті музики – український народний ансамбль з трьох інструментів.

Н. Дігтяр. Троїсті музики

І. Труш. Трембітарі

 Д/ф «Коломия» (троїсті музики).

 Відгадай загадки:

Лежить – мовчить,
торкни – дзижчить,
візьми в руки – скигнить.

У лісі вирізана,
гладенько витесана,
співає, заливається,
як називається?

 Відгадай загадку і розкажи про ансамбль виконавців:

Три людини грали, і всі виграли.

1. ТРОЇСТІ МУЗИКИ

Уяви себе на веселому гуцульському святі. Тут ти неодмінно почуєш троїстих музик і побачиш незвичайну красу Карпат.

Український танок у виконанні троїстих музик.

М. Фіголь. Полонина

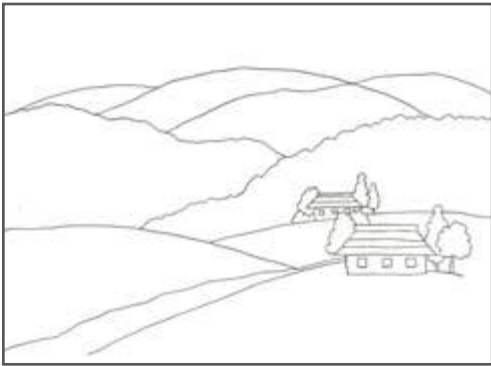
Якими зображено гори на картині? Що художник намалював на передньому плані? Чи відрізняється колір полонин та гір?

Предмети, що знаходяться ближче, зображують яскравішими. При віддаленні бачимо, що предмети набувають холодних відтінків.

Створи пейзаж із горами та полонинами. Це – гірський пейзаж. Які кольори ти обереш для зображення полонин, гір, неба? Де розташуєш лінію горизонту? (Акварель, гуаш, поролон).

Поміркуй, які кольори відповідали б звучанню українських народних інструментів – сопілки, цимбалів, скрипки.

2. ЯК СОПІЛКА ФЛЕЙТОЮ СТАЛА

Жила-була маленька Сопілочка . У неї було багато друзів-музикантів –   . Вони разом грали різні співаночки. мріяла, що колись вона стане справжньою Артисткою.

Одного разу її ніжну мелодію почув Майстер-Музикант . Він почав навчати її музичної грамоти, вишуканих манер. була дуже старанною і талановитою. Коли вона вже вміла виконувати з нот різні складні мелодії, сказав: «Тепер ти готова виступати на сцені!» І одягнув її у розкішну срібну сукню .

На своєму першому концерті дуже хвилювалася, особливо коли грала соло. Її підбадьорювали . А після гучних оплесків звернувся до неї: «Як чарівно звучала флейта!» Так Сопілочка перетворилася на Чарівну Флейту. Її голос змінився, а мрія здійснилась.

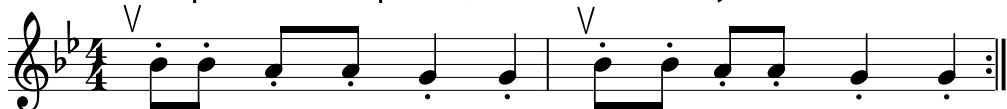
В. Кирейко. Награвання Лукаша з опери «Лісова пісня». Й. Бах. Жарт.

Яку з мелодій виконано на сопілці, а яку – на флейті? Яка з мелодій має танцювальний характер, а яка – пісенний?

Я ма - лень - ка ді - вонь - ка, як у по - лі кві - тонь - ка,
на скри - поч - ці гра - ю, пі - сень - ку спі - ва - ю.

Я ма - лень - кий хлоп - чик, ви - ліз я на стовп - чик,
на со - піл - ці гра - ю, всіх вас за - бав - ля - ю.

Виконай поспівки з інструментальним супроводом (гра в ансамблі).

Розкажи про музику, що «лунає» з картин.

К. Мане. Флейтист

Е. Канзаїні. Мрійник

Подумай, що спільного в грі на флейті та сопілці.

2. ЯК СОПІЛКА ФЛЕЙТОЮ СТАЛА

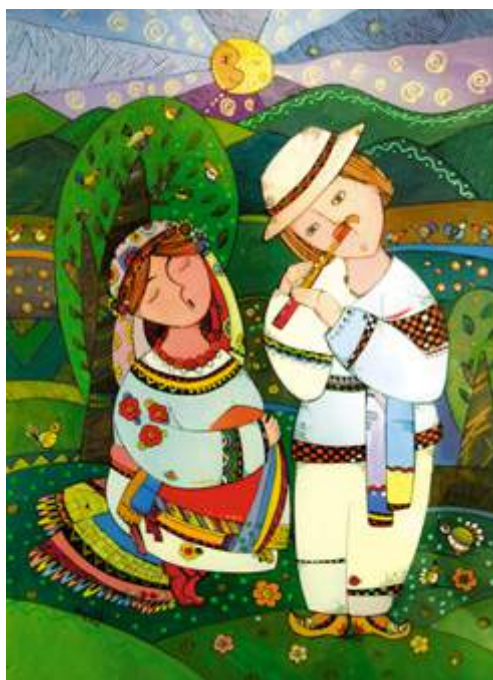
Чарівні звуки ллються, наче річка,
Немов співає пташка невеличка,
Немов шепоче стиглий в житті колос –
Такий красивий у сопілки голос.

За допомогою кольорів і форм митці передають таємничий світ природи, людські почуття, навіть намагаються наповнити свої картини музикою.

 Чим відрізняються зображення, створені майстрами? Яку пісню може співати дівчина під звучання сопілки? Чи схожий колорит творів?

М. Білас.
Лісова пісня

Н. Курій-Максимів.
Співаночки

Подивись, як художниця лише за допомогою ліній спробувала передати спів пташок.

О. Ліола. Птахи

Зображення, виконане лініями, штрихами, крапками, плямами, називають **графічним**.

Різними лініями, крапками та кольоровими плямами відтвори звучання сопілки. Якими лініями і кольорами ти намалюєш ніжну, тривожну, веселу мелодію?

Допоможи Лясольці визначити, які лінії можуть відповідати звучанню скрипки, сопілки, барабана.

Якими лініями можна передати дощ, блискавку, морські хвилі?

3. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ

Без ніг, а біжить, без крил, а летить. Що це?

(голос)

Кожний співак та музичний інструмент має особливий голос.

Тембр – забарвлення звучання голосу людини або музичного інструмента.

РІЗНІ ГОЛОСИ

«Гав, гав! Вже о - бід!» – гав - ка пе - сик з-під во - рит.
«Няв, няв!» – кіт ска - зав, - знов я ми - ші не спій - мав!»

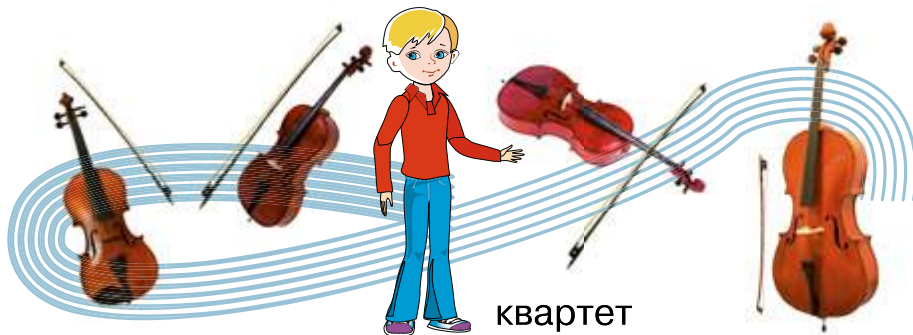
Проплескай ритм пісні. Виконай її в ролях.

Композитор Сергій Прокоф'єв створив симфонічну казку «Петрик і Вовк», де героїв зображують різні музичні інструменти.

С. Прокоф'єв. Симфонічна казка «Петрик і Вовк» (теми Петрика, Пташки, Качки).

Рано-вранці Петрик вийшов на зелену галявину.

флейта

На дереві сиділа Пташка і
весело цвірінькала.

За Петриком з'явилася
Качка.

гобой

? Які інструменти виконують тему Петрика? Порівняй тембри інструментів, що виконують музику Пташки і Качки.

Зверни увагу на нотний запис: тема Пташки звучить у високому регістрі – і більшість ноток знаходиться у верхній частині нотного стану, а на його початку стоїть *скрипковий ключ*. Пташка пурхає – а в нотному записі це відтворюється різними штрихами.

А що можна дізнатися про музику Качки по нотному запису?

🔄 Прислухайся до звучання голосів однокласників. Які в них тембри?

3. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ

Слухаючи музику Сергія Прокоф'єва, можна не тільки почути, а й уявити казкових героїв – Петрика, Пташку, Качку... Саме за уявою художники-мультиплікатори створили героїв мультфільму «Петрик і Вовк».

 М/ф «Петрик і Вовк» (фрагмент).

 Який персонаж симфонічної казки тобі найбільше сподобався? Чому?

А щоб намалювати справжніх тварин, треба довго й уважно спостерігати за ними. Особливо складно малювати пташок. Як ти гадаєш, чому?

Е. Шеферд. Птахи

 Опиши пташок, намальованих художником. Якою ти уявляєш пташку з казки «Петрик і Вовк»?

Щоб намалювати пташку, ти маєш знати, які вона має тулуб, голівку, крильця і лапки.

! Пам'ятай про співвідношення між частинами фігури птаха!

Намалюй пташку на гілочці дерева. Зображення пташки краще розмістити в центрі композиції.

Опиши відомих тобі пташок. Які з них можуть стати персонажами казки? Який музичний інструмент зміг би передати їх спів?

4. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ (продовження)

Флейта пташкою цвірінче,
Важно кахкає гобой,
А сміливий хлопчик...

Про якого хлопчика йдеться? Пригадай.

 С. Прокоф'єв. Симфонічна казка «Петрик і Вовк»
(теми Кішки, Дідусь, Вовка, Мисливців).

...Качка плавала в калюжі, а Пташка кружляла неподалік від неї.

кларнет

Раптом Петрик помітив, що по траві крадеться Кішка. «Зараз я схоплю Пташку!» – подумала Кішка. Нечутно, на оксамитових лапках вона підбиралася до неї.

«Бережись!» – гукнув Петрик, і Пташка миттю злетіла на дерево.

Вийшов Дідусь. Він гнівався, що Петрик вийшов за хвіртку: «Що буде, якщо з лісу прийде Вовк?».

фагот

Дійсно, не встиг Петрик піти, як з лісу з'явився величезний Вовк. Петрик вирішив зловити його...

Якщо теми попередніх героїв казки (Пташки, Качки, Кішки, Дідуся) виконували дерев'яні духові інструменти, то щоб передати образ страшного Вовка, композитор доручив його тему одночасно аж трьом валторнам – мідним духовим інструментам.

З лісу вийшли Мисливці. Вони йшли по слідах Вовка і стріляли з рушниць.

валторна

литаври

барабан

У цій темі композитор використав ударні інструменти.

Зверни увагу на нотний запис теми Дідуся, яка звучить у низькому регістрі. На початку нотного стану, де знаходяться ноти, стоїть *басовий ключ*.

 Уяви, що виконавці переплутали інструменти. Чи можна передати музику Дідуся грою на флейті? Чи підходить тембр валторни до образу Кішки?

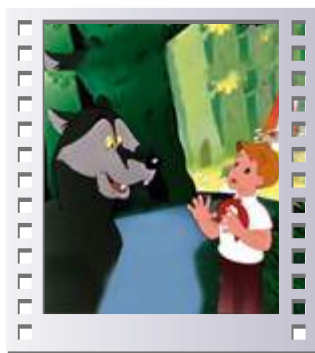
 Які тембри інструментів відповідають голосам і характеристам членів твоєї родини?

4. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ (продовження)

Пригадай пригоди героїв казки «Петрик і Вовк». Якими ти їх уявляєш? Подивись на героїв симфонічної казки, створених художниками-мультиплікаторами.

 М/ф «Петрик і Вовк» (фрагменти).

Барвик, слухаючи казку, вирішив намалювати всіх героїв разом з музичними інструментами.

 Подивись уважно і визнач, чи не припустився Барвик помилки.

Серед тем казки Барвику дуже сподобалася музика Кішки. Який у неї характер? Кішки бувають розумні й поважні, чемні, ніжні й граційні.

 Яких за характером котів створили скульптори?

В. Борових.
Життя прекрасне

В. Борових.
Кіт Баська

Фарфорова
статуетка

 Створи котика із солоного тіста. Розфарбуй гуашшю.

 Яку назву мають об'ємні твори мистецтва, виконані з різних пластичних матеріалів?

5. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ (фінал)

А тепер дізнаємося, як закінчилася казка «Петрик і Вовк».

У спорті «фінал» – це остання гра. А в музиці? *Фінал* – це остання частина музичного твору. В опері, балеті чи музичній казці так називають завершальну урочисту сцену, яка, зазвичай, виконується великим ансамблем чи цілим симфонічним оркестром.

...Петрик сказав Мисливцям: «Не треба стріляти, ми вже спіймали Вовка! Допоможіть відвести його в зоопарк».

С. Прокоф'єв. «Петрик і Вовк» (фінал).

Яка тема звучить у фінальній сцені казки? Який характер музики?

Пригадай, як називається людина, яка керує оркестром.

Симфонічний оркестр

От і завершилася музична казка, яка допомогла нам ознайомитися з трьома групами інструментів симфонічного оркестру.

 Пригадай і назви, які інструменти належать до струнної, духової та ударної груп.

Сім кольорів веселки можна порівняти із 7 нотами в музиці.

КОЛЬОРОВА ГАМА

Музика Л. Масол, вірші В. Тименка

Це черво-во-ний, жар не-на-че, це о-ран-же-вий гаря-чий,

жов-тий, як пше-ни-ця в по-лі, як трава, зе-ле-ний колір.

Го-лу-бий, як у крапли-ні, а нас-туп-ний колір си-ній.

Си-ній ко-лір, на-че річ - ка, фі-о-ле-то-вий, як ніч-ка.

Уяви кольори, які відповідають тембрам інструментів, що звучали в казці С. Прокоф'єва.

5. ДЛЯ КОЖНОГО ЗВІРА І ПТАХА У КАЗКИ СВОЇ ГОЛОСИ (фінал)

Казкові історії можуть відбуватися в чарівній країні, густому лісі, високому замку чи маленькій хатинці. Особливої виразності казковому дійству художники надають за допомогою цікавих форм і кольорів – теплих, холодних, світлих, темних.

 Назви кольори, якими художниця намалювала свою казку. Пригадай, якої фарби треба додати, щоб колір набув теплого відтінку. А щоб став холодним?

Е. Ерл.
Казковий ліс

С. Вілер.
Казкова країна

 Чи можна назвати цей ліс казковим і таємничим? Чому? Як можуть змінитися кольори, коли до них додати білої або чорної фарби? Які нові відтінки утворяться?

Нові неповторні форми та відтінки кольорів можна отримати способом роздмухування акварельних плям.

? Що тобі нагадують утворені зображення? Які деталі можна до них домалювати, щоб утворився цікавий казковий образ?

 Намалюй диво-пташку або ліс із кольоровими деревами (акварель, роздмухування плями).

? Барвик написав картину, використовуючи лише три основні кольори і білу фарбу. Допоможи Лясольці відгадати, як він отримав кольори, яких немає на палітрі.

 Назви всі кольори у своєму наборі фарб. Поміркуй і скажи, чи можна зробити їх світлішими або темнішими.

6. ОЙ, ХТО МИКОЛАЯ ЛЮБИТЬ

Надворі зима. Наближаються різдвяні й новорічні свята. Але є ще одне зимове свято, яке чекають усі діти. З давніх-давен про нього збереглися згадки в піснях, легендах... Яке це свято?

ОЙ, ХТО МИКОЛАЯ ЛЮБИТЬ

Українська народна пісня

1. Ой, хто, хто Ми-ко-ла-я лю-бить,
ой, хто, хто Ми-ко-ла-ю слу-жить,

то-му свя-тий Ми-ко-лай, Ми-ко-ла-ю!
У всяк час до-по-ма-гай.

Прислухайся до співу товаришів,
красиво проспівуй звуки.

Створи ритмічний супровід на ударних інструментах
(в ансамблі з учителем).

А. Вівальді. Цикл «Пори року». Зима.

Порівняй зимові настрої, виражені в музиці, із зимою, яку зображує художник.

Уяви себе серед персонажів картини. Розкажи про свої враження і відчуття.

Д. Леван. Узимку

Що ти знаєш про Святого Миколая? Поміркуй, для кого він підготував ці подарунки.

6. ОЙ, ХТО МИКОЛАЯ ЛЮБИТЬ

На свято Миколая природа яскраво іскриться всіма кольорами зими. Мороз «розмальовує» віконечка своїми дивовижними візерунками.

 На що схожі зимові візерунки?

І. Вапнярська. Зима (фрагмент)

 Як художниця зобразила зимові дерева? Чим вони схожі на морозні візерунки?

Такі незвичайні візерунки можна намалювати білим (блакитним) восковим олівцем і акварельними фарбами.

? Якими лініями намальовано зимові візерунки? Що вони тобі нагадують?

 Намалюй восковими олівцями та акварельними фарбами композицію «Сни зимового дерева».

? Як Лясолька передала різний настрій?

 Як за допомогою ліній можна передати настрій?

7. ДОБРО НЕСЕ РІЗДВЯНИЙ ЯНГОЛ

Відгадай загадку, і ти дізнаєшся про найдавніші різдвяні пісні нашого народу.

На Різдво, на Рік Новий, на веселі святки,
Скарб несемо золотий – давнії – ...

На Різдво діти колядують. Вони ходять із зіркою по хатах і співають:

Жваво

Ко-ляд, ко-ляд, ко-ляд-ни-ця, доб-ра з ме-дом па-ля-ни-ця,
А без ме-ду не та-ка, дай-те, дядь-ку, п'я-та-ка.

Колись символом Різдва на Україні вважався дідух – солом'яний сніп. Уся родина збиралася і сідала за вечерю у Святвечір. На столі було 12 святкових страв.

На Новий рік люди щедрували, бажали один одному добра, миру й злагоди, здоров'я і достатку, співали

М. Білас. Щедрівочка щедрівки.

Щед-рий ве- чір, доб-рий ве-чір, доб-рим лю-дям на здо-ро-в'я.

Щед-рик, щед-рик, щед-рі-воч-ка, при-ле-ті-лалас-ті-воч-ка.

К/ф «Один удома» (фрагмент «Щедрик»).

Українські колядки та щедрівки: «Старий рік минає», «Нова радість стала», «Щедрик».

Охарактеризуй прослухані твори.

В. Наконечний. Син Божий народився

Уяви себе в гурті колядників або щедрувальників, зображених на картинах. Які з вивчених пісень ти заспіваєш?

Як у твоїй родині святкують Різдво та Новий рік? Переглянь мультфільм «Різдво».

7. ДОБРО НЕСЕ РІЗДВЯНИЙ ЯНГОЛ

У давнину Різдвяні свята в Україні не проходили без народного лялькового театру *вертепу*. Сьогодні цей традиційний український обряд відроджується в селах і містах.

Вертепна скриня складається з двох поверхів. На першому діють земні герої, на другому – небесні.

Сокиринський вертеп

Вертепна скриня

Різдвяний вертеп.
Львів

Кого ти впізнаєш на зображенні вертепу? Поміркуй, як можуть рухатися ляльки в такому театрі.

Героїв вертепу можна не лише змайструвати з різних матеріалів, а й вирізати з паперу, складеного вдвічі, вчетверо або більше разів. Таку техніку вирізування називають *витинанкою*.

Зверни увагу, що обидві частини витинанок є однаковими, тобто *симетричними*.

Виконай різдвяну листівку. Напиши святкове побажання для людини, якій подаруєш свій витвір (*папір, картон, фольга тощо*).

Які ще зимові витинанки можна створити?

ПЕРЕВІР СЕБЕ!

Завдання Лясольки

1. Музична вікторина «Упізнай пісні та виконай їх».

2. Які із цих творів не можна включити до програми концерту пасторальної музики?

П. Чайковський «Осінь пісня»

М. Чембержі «Хмаринка»

Й.С. Бах «Жарт»

А. Вівальді «Зима»

В. Косенко «Дощик»

М. Мусоргський «Гопак»

3. Пригадай і назви українські календарно-обрядові пісні.
4. Які інструменти «озвучували» героїв симфонічної казки С. Прокоф'єва «Петрик і Вовк»? До яких груп вони належать?

Завдання Барвика

1. Як називають картини із зображенням краєвидів?

2. Визнач серед ілюстрацій пейзаж і натюрморт.

3. Які зображення називають симетричними?
4. У яких художніх техніках виконано зображення?

Завдання Лясольки та Барвика

1. Як називається український народний ляльковий театр? Які види мистецтва в ньому використовуються?
2. Розділи слова на дві мистецькі скрині. Яке слово «зайве»?

композиція натюрморт

оркестр пейзаж

кінофільм ансамбль

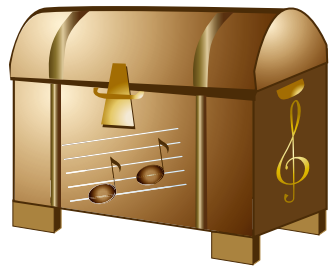
колядка

тембр

темп

диригент

стека

3. Добери до пасторальної музики відповідні картини з ілюстрацій, вміщених у підручнику.

П. Чайковський «Осінь пісня»

М. Чембержі «Хмаринка»

А. Вівальді «Зима»

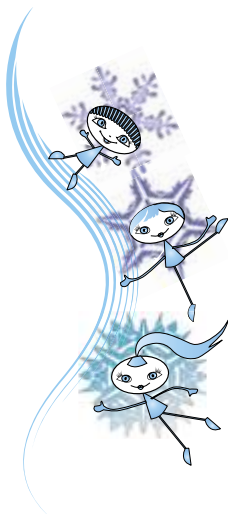

ІІІ. БРИНИТЬ ПРИРОДИ МОВА КОЛЬОРОВА

1. ЯКОГО КОЛЬОРУ ЗИМОВА ТИША?

З нетерпінням ми чекали на зимучарівницю! Вона плете із сніжинок казкове мереживо, створює фантастичні візерунки на вікні.

Зимову красу можна не лише побачити, а й відчути в звуках музики, як її відчувають композитори, що створюють «музичні пейзажі».

Ле - тять, ле - тять сніжин - ки на по - ле, ліс і сад.
Ве - се - лий свій та - но - чок танцю - є сні - го - пад.

Який танець нагадує тобі мелодія поспівки?

Уяви себе композитором. Якому музичному інструменту або ансамблю ти доручиш виконання п'єси «Сніг танцює»?

Композитор Клод Дебюссі звуками «намалював» зимову картину.

К. Дебюссі. «Дитячий куточок». Сніг танцює.

Який настрій виник у тебе під час слухання п'єси? Це швидкий чи повільний танок? Розкажи про свої враження від музики за допомогою слів.

спокійний

грайливий

яскравий

граційний

схвильований

мрійливий

сумний

Виконай ритм козачка (соло) і ритм вальсу (в ансамблі).

Пригадай танці, які слухали на уроках мистецтва.

1. ЯКОГО КОЛЬОРУ ЗИМОВА ТИША?

У сонячний день сніг виблискує і переливається кольорами веселки. Білий колір може набути теплого відтінку, якщо додати до нього краплинку фарби жовтого, ... кольору. Холодний відтінок отримаємо, якщо додамо краплинку синьої, ... фарби.

Ю. Мацик. Зліпили бабу

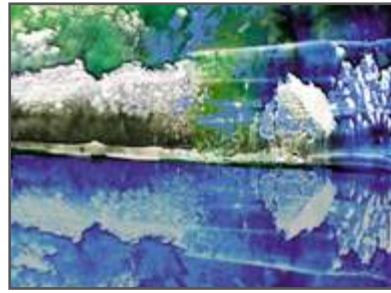
Ю. Мацик. Зима

 Порівняй пейзажі. Якого кольору сніг на картинах? Яку картину написано в похмурий, а яку – в сонячний день?

Художня техніка *монотипія* дозволяє отримати зображення з багатьма різними відтінками одночасно. Для цього на скляну або іншу гладеньку поверхню, змочену мильним розчином, наносимо кольорові плями залежно від задуму. Відразу ж прикладаємо до них білий чи кольоровий аркуш паперу. Злегка притискаємо. А якщо гарно придивитися до відбитка, то можна побачити на ньому...

Н. Коржавіна

М. Ларський

Створи пейзаж «Зимова тиша» із засніженими просторами, вкритими інеєм деревами і якоюсь таємницею (гуаш, тонований або білий папір).

Пам'ятай, що після нанесення кольорових плям можна отримати лише один неповторний відбиток.

Придивись, як змінюється сніг під сонячним промінням.

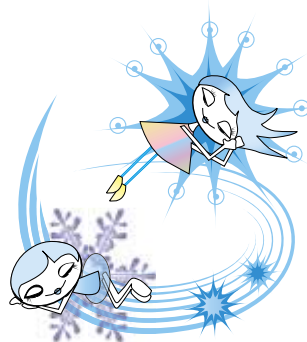
2. ЗИМОВІ СНИ

Зима – прекрасна пора року! Але не всі звірята спостерігають її красу. Ось, наприклад, ведмідь взимку спить.

 Яку пісеньку краще заспівати ведмежатку, щоб воно побачило солодкі зимові сни?

КОЛИСКОВА ВЕДМЕДИЦІ

 Музика Є. Крилатова,
вірші Ю. Яковлева

1. Ніч сні-ги змі-та-є, лож-ко-ю мі-ша-є. Чом же ти, сміш-

нень-ке, не спиш? Сплять тво-ї су - сі-ди -

вед-ме-жат-ка - ді-ти. За-си - най, ма - люк, ско - ріш.

 Уякому темпі виконується пісня? Уяви, як ведмежатко спить у барлогу, смокче лапу і йому вона здається смачною. Пофантазуй, яка музика йому сниться.

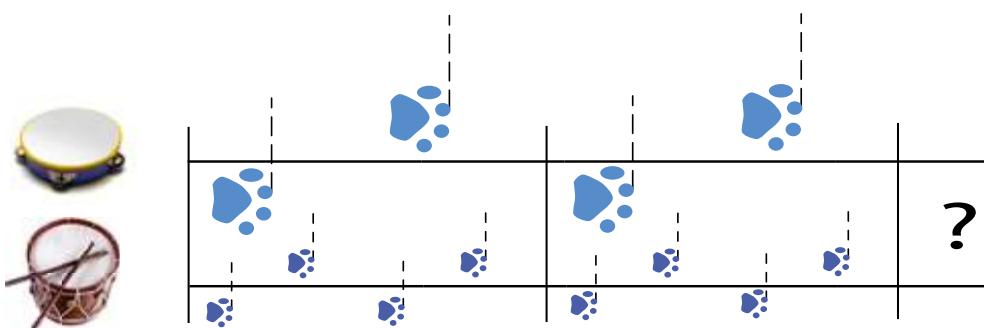
 В. Губа. Ведмідь-бешкетник.

 Як композитор передає характер кумедного ведмедика (який темп, регістр)? Чи можна мелодію ведмедика написати у високому регістрі, у швидкому темпі? Поясни.

 Барвик вирішив виконати музичний супровід до пісні «Колискова ведмедиці». Чи вірно він обрав інструменти? Допоможи йому.

 Уяви себе композитором. Створи закінчення і виконай ритм до п'єси «Ведмедиця і ведмежа на прогулянці».

 Пригадай улюблені пісні про зиму.

2. ЗИМОВІ СНИ

Не боїться хуртовини,
Любить холод і сніжок,
Дуже схожий на крижину
Його білий кожушок.

 Який звір «сховався» у віршику? Чи можна роздивитися білого ведмедика на білому сніжку? Чому?

Щоб намалювати білі предмети на снігу, художники використовують різні відтінки білого кольору.

*І. Мошкін.
Три ведмеді*

 Якими кольорами художник зобразив ведмедів, а якими – кригу?

 Створи на палітрі різні відтінки білого кольору (*гуаш*).

Художника, що зображає тварин, називають **аніمالістом**.

Уяви, як по рипучому снігу серед вічної криги гордо і впевнено йдуть ведмедиця-мама і маленьке біле ведмежатко.

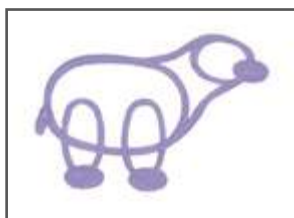
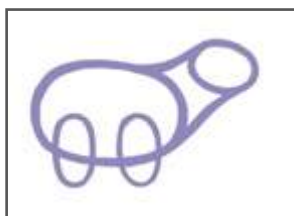
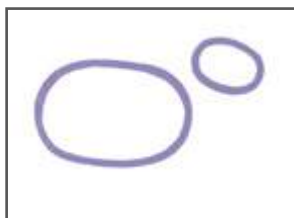
М/ф «Умка» (фрагмент).

Уяви себе художником-аніمالістом і намалюй білих ведмедів (гуаш, кольоровий папір чи картон).

Зверни увагу на те, що порівняно з дорослою твариною малятко кругліше і пухкіше. Використай для роботи різні відтінки білого кольору.

Як називають художника, який малює різних тварин? Придумай разом із друзями цікаві історії про «мандри білого ведмедика».

3. КАРНАВАЛ ТВАРИН

Сьогодні всіх запрошено на музичний карнавал! Це свято з веселими вигадками, перевдяганнями в яскраві костюми, співами й танцями.

ЛЕВЕНЯ

Музика В. Гребенюка, вірші Н. Іванюка

Весело

1. Я б хо-див до зо-о-пар-ку ма-ло не щод-ня,

бо спо-до-ба-ло-ся ду-же ме-ні ле-ве-ня. Ле-ве-нят-ко,

ле-ве-нят-ко, ле-ве, ле-ве - нят-ко, я візь-му те -

бе з со-бо - ю, як доз - во - лить тат - ко.

Під час співу чітко вимовляй слова.

Поміркуй, як потрібно виконувати цю пісню: гучно чи тихо, швидко чи повільно. За бажанням оплесками створи ритмічний супровід до приспіву.

Композитор Каміль Сен-Санс створив фантастичний музичний карнавал. Його героями є тварини, які хизуються своєю силою, спритністю і красою, інколи – пустощами.

Здивувалась дівтора: це тварина чи гора?

Як же їсть він, як він п'є? А для цього хобот є!

(слон)

К. Сен-Санс. Цикл «Карнавал тварин». Слон. Королівський марш Лева.

контрабас

Порівняй ці п'єси. Хто їх виконує? Як ти вважаєш – слон співає чи танцює? У якому регістрі звучала музика? Який характер лева – грізний чи лагідний? Якому з левів – героїв мультфільмів «пасує» за характером ця музика?

Яку музику можна створити до «Карнавалу домашніх тварин»?

3. КАРНАВАЛ ТВАРИН

Художники-аніمالісти зображують тварин, різних за виглядом та характером, серед густих трав, високих дерев, у морських глибинах. Спостерігати за тваринами з різних куточків світу ми можемо в зоопарку.

 Визнач графічне, живописне і скульптурне зображення тварин. Яке з них можна роздивитися з усіх боків?

В. Бастрікін. Слон

С. Чеченов. Африканський слон

Д. Чужая. Левиця з малям

Лев

Твори мистецтва, присвячені зображенню тварин, належать до *аніمالістичного* жанру.

Скульптуру, яку можна роздивитися з усіх боків, називають *круглою*. Але скульптор може створити об'ємне зображення на площині, яке має назву *рельєф*.

Слони. Рельєф в Індії

Ворота Іштар (фрагмент)

Створи рельєфне зображення слона або лева (*пластилін, глина, пластика, солоне тісто*).

Зверни увагу на те, що слон або лев є головними фігурами в композиції.

Разом із друзями розіграйте комічну сценку «Хто на карнавалі найсильніший?»

4. КАРНАВАЛ ПТАХІВ

По подвір'ю ходить птах і співає по складах.

Хто це?

(півник)

Карнавал тварин продовжується... Сьогодні на музичному карнавалі себе будуть представляти птахи.

К. Сен-Санс. Цикл «Карнавал тварин». Півень і кури.

Чи можна назвати цю п'єсу «Кіт і кошенятка»? Чому?

А які це птахи?

Сіла пташка на дубку,
Завела своє: ку-ку!

Стрепенувся їжачок,
І зайці, й козулі:
Всіх збудив той голо-
сок – пісенька (зозулі)

кларнет

віолончель

Ця птаха тендітна і
сильна,

Пливе вона в річці
повільно.

Шия довга, наче спиця,
А постава, як в цариці!

(лебідь)

Як відрізнятимуться музичні п'єси, якщо їх створити до віршів про птахів? Чи можна музику зозулі виконувати на віолончелі, а лебедя – на барабані?

К. Сен-Санс. Цикл «Карнавал тварин». Зозуля в хащі лісу. Лебідь.

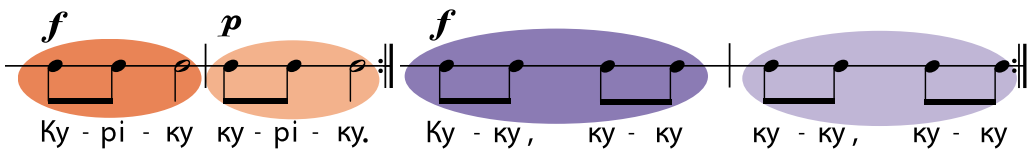
? Як ти думаєш, музику про якого з птахів відображає цей нотний запис? Поясни. Ця мелодія пісенна чи танцювальна?

? Які музичні інструменти «розповідали» про птахів? Порівняй їхні тембри. Згадай, музику яких героїв виконують ці інструменти у казці С. Прокоф'єва «Петрик і Вовк».

М. Кіслей. На подвір'ї

? Гра «Луна».

? Уяви себе птахом, який виконує фантастичний танок під музику. Передай його рухи руками – «крилами».

4. КАРНАВАЛ ПТАХІВ

Н. Чубко. Журавлі

У світі казковім,
У казці чарівній
Летять диво-птахи
Барвисті, нестримні.
Летять диво-птахи
У сонячнім сяйві,
І в небі привітнім
Їх пісня лунає.

Красені павичі, величаві лебеді та журавлі, барвисті півники, ніжні голуби, тендітні ластівки часто стають «героями» декоративних розписів, витинанок, аплікацій. Завдяки багатству кольорів та відтінків ці птахи виглядають казковими серед незвичайних квітів.

*М. Тимченко.
Матусина гордість*

 Кого зображено в центрі кожної композиції?

Чим художники заповнили простір навколо птахів?

Чи схожі вони на тих, що оспівані в народних піснях?

 Пригадай пісні, у яких згадуються птахи.

Диво-птаха можна намалювати фарбами, вирізати з кольорового паперу, виконати в техніці аплікації.

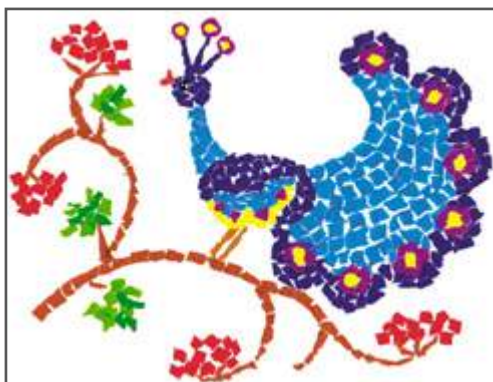
Е. Мора. Витинанка

Х. Масселвайт. Сова

Створи декоративну композицію «Диво-птах» (кольоровий папір, відривна аплікація). Твій птах може летіти або сидіти на гілочці, що розцвіла яскравими чарівними квітами. Уяви, якими мають бути голівка, крильця і хвостик твоєї диво-пташки.

Розкажи казкову історію про свого диво-птаха.

5. ПОДОРОЖ ДО ДАЛЕКИХ КРАЇН

А ось новий герой музичного карнавалу з далекої заморської країни Австралії. Саме там живуть чудернацькі тварини, які носять своїх дитинчат у кишенях на животі.

КЕНГУРУ

Музика В. Гребенюка, вірші Е. Саталкіної

Весело

1. Ой, від смі-ху я ум - ру, див-ля-чись на кен-гу-ру!
Ще не ба-чив я в жит-ті рюк-за - ка на жи-во-ті.

Приспів:

Ой, зві-ря-та, ой, зві-ря-та, ви смі-шні, мов не-мов-ля-та.

А ще біля берегів Австралії мешкають найкрасивіші у світі риби. У п'єсі «Акваріум» К. Сен-Санс передає перлини водяних барв за допомогою флейти, фортепіано, ксилофона та рідкісних клавішних інструментів – челести й фісгармонії.

фісгармонія

челеста

ксилофон

 К. Сен-Санс. Цикл «Карнавал тварин». Кенгуру. Акваріум.

 Як музика передала характер кенгуру? Яких риб ти уявляєш в акваріумі?

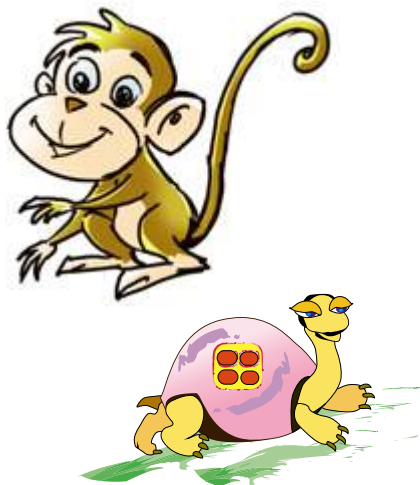
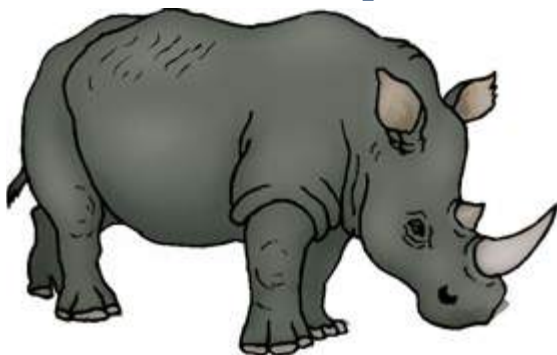
У далеких країнах живуть й інші цікаві тварини та птахи, наприклад ось ці.

А. Матисс.
Червоні рибки

Носоріг:

Я незграбний і товстий,
Завжди трішечки сумний.
А на лобі в мене ріг,
Я – великий носоріг.

Мавпенятко:

На дереві все граюся,
Угору піднімаюся,
Кривляюся, чіпляюся,
На хвостик у гойдаюся.

Черепаха:

Я повільна та ще й
плеската,
на спині у мене хата.

 Створи власний пісенний «Карнавал тварин». Придумай до віршиків мелодії. Поміркуй, які інструменти оркестру можуть передати характер тварин.

 Пригадай, у якому творі звучала челеста.

5. ПОДОРОЖ ДО ДАЛЕКИХ КРАЇН

За прозорим склом акваріума можна спостерігати за рухами маленьких рибок. Одні з них швидкі, метушливі, а інші – неповороткі й завжди ховаються.

 Яку форму мають рибки? Чи однакові в них плавнички та хвостики?

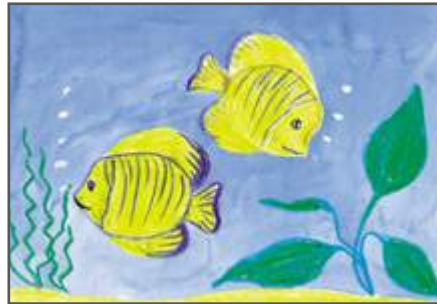
Е. Тінгатінга. Риби

 Визнач, які форми лежать в основі зображення морських мешканців.

Яких іще морських мешканців ти знаєш? Розкажи про них.

Замалюй кілька цікавих за формою рибок і водоростей. Такі замальовки до майбутньої творчої роботи називають *ескізами*.

Намалюй рибок в акваріумі (*воскові олівці, акварельні фарби*).

Пригадай, як називають художників, які зображують тварин.

6. КОЗА-ДЕРЕЗА

«Були собі дід та баба. З ними жила неслухняна й вередлива Коза». Упізнаєш казку?

В українській народній творчості існує багато казок про тварин. Усі добре знають казку про Козу-Дерезу. Композитор Микола Лисенко написав однойменну дитячу оперу. Усі звірі в ній не лише розмовляють, а й співають і танцюють.

Для кожного героя казки композитор написав пісні. Ці прості мелодії настільки виразні, що ми можемо легко впізнати персонажів навіть без слів.

 Пригадай, що таке опера. Як називаються в опері пісні головних героїв? Обери зі слів-підказок.

хор

оркестр

балет

арія

ПІСНЯ ЛИСИЧКИ

Музика М. Лисенка, вірші народні

Я ли-сич-ка, я се-стрич-ка, не сид-жу без

ді-ла: я гу-сят-ка пас-ла, по-лю-вать хо - ди-ла.

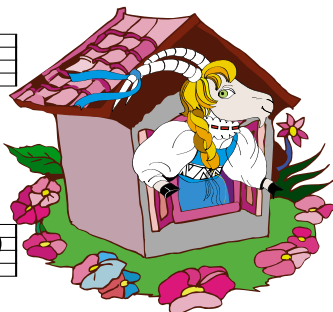
 М. Лисенко. Опера-казка «Коза-Дереза». (Пісні Кози, Лисички, Рака.)

Я Ко-за - Де-ре-за, пів - бо-ка

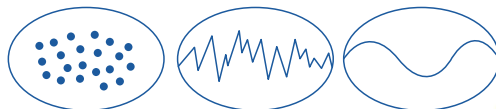
луп-ле-на, за три ко-пи куп-ле-на.

А я Рак-не-бо-рак, я не-прос-тий ко-зак.

 Які голоси звучали? Порівняй мелодії пісень Кози, Лисички, Рака, зокрема й у нотному запису. Яка з мелодій подібна до цих ліній?

 Передай характери казкових героїв за допомогою жестів і танцювальних рухів у відповідних темпах. Чи можна танець Рака виконати у дуже швидкому темпі? Поясни.

 Пригадай, які дитячі опери ти вже знаєш.

6. КОЗА-ДЕРЕЗА

Де пада промінь сонечка
На течію струмка,
Виблискують віконечка
Хатинки-теремка.

П. Ребро

Уяви і спробуй описати словами, якими ти бачиш будиночки, в яких мешкають звірі – персонажі казки «Коза-Дереза».

Малюнки до віршиків, казок чи оповідань називають ілюстраціями, а створюють їх *художники-ілюстратори*.

А. Головіна.
Будинок-дзвіночок

О. Іонайтис.
Зимова казка

Ілюстрації у книжці завжди допомагають краще зрозуміти, про що розповідає казка, оповідання чи вірш. В ілюстраціях художник показує, як виглядають персонажі книжок, чим вони займаються, в яких будиночках живуть.

 Який казковий персонаж може мешкати в будинку-дзвіночку? Склади свою казкову історію за ілюстраціями.

Намалюй чарівний будиночок для казкової тваринки.

Щоб правильно розмістити аркуш паперу, виріши, яким буде будиночок – низеньким і широким чи вузьким та високим. Простим олівцем зроби начерки майбутнього будиночка. Не забувай, що будь-яка складна форма утворюється з простих форм.

Хто створює ілюстрації для книжок?

7. СНІГУРОНЬКА

Багато існує казок про різні пори року. Одна з найчарівніших музичних казок – опера Миколи Римського-Корсакова «Снігуронька».

 Пригадай, що таке опера. Наведи приклади.

Кадри з мультфільму «Снігуронька»

Опера розповідає про , яка мріяла співати, переживати теплі людські почуття. Але матінка застерігала , що від них вона може розтанути. Не послухалася , покохала пастушка Леля за його чарівні пісні. торкнулося гарячими промінцями до ніжного серденька і розтопило його. Полетіла легкою над весняною землею казкової країни берендеїв.

М. Римський-Корсаков. Опера «Снігуронька» (пролог, фінал).

Які тембри використав композитор для створення образу Снігуроньки?

Слухаючи музику опери, можна уявити її героїв у різних кольорах: Снігуронька – у ніжно-блакитному вбранні, Весна – завітчана яскравою зеленню і першими лісовими квітами. А Мороз і Ярило-Сонце...

Які кольори переважатимуть у цих персонажів?

Т. Калин.
Снігуронька

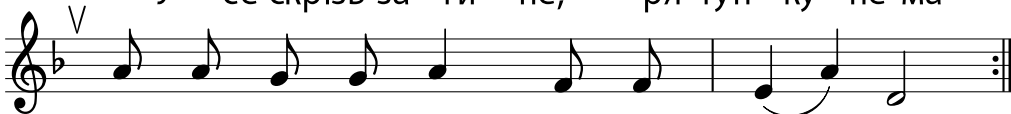
ЗИМА І ВЕСНА

Музика Я. Степового, вірші С. Черкасенка

1. На-суп - лю я бро - ви, - го - во - рить Зи-ма, -
У - се скрізь за - ги - не, ря-тун - ку не-ма

і ві - тер з мо - ро - зом по - ві - є,
під сні - гом за - мре, за - ні - мі - є.

Як потрібно виконувати різні куплети пісні, щоб передати характер суророї Зими і радісної Весни?

М/ф «Снігуронька».

7. СНІГУРОНЬКА

У далекій холодній країні,
Де Мороз і до неба сніги,
Тче Снігуронька килим чарівний,
Щоб зіграти поля і луги.
Лиш дивує, що килим той новий
Весь розцвів – і вже снігу нема...
Світ барвистий, яскравий,
казковий
Принесла нам красуня-Весна.

В. Нестеров. Снігуронька

 Поміркуй і спробуй описати словами чарівні килими, зіткані Снігуронькою та Весною.

У постановці оперного спектаклю художник створює ескізи костюмів для героїв і декорації.

В. Васнецов. Палати царя Берендея

? Опиши декорації до опери «Снігуронька». Які кольори на них переважатимуть – теплі чи холодні? А якими мають бути декорації для Весни?

✂ Намалюй казковий килим, яким прикрашають щороку землю Мороз і Снігуронька, або барвистий килим, створений Весною і Ярилом-Сонцем (гуаш на тонованому або кольоровому папері).

? Знайди помилки Лясольки.

🔄 Яка роль декорацій у театрі? Навіщо акторам костюми?

8. ЗИМА З ВЕСНОЮ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ

Сніг на полях, лід на річках.
Метелиця гуляє. Коли це буває?

Тане сніжок, оживає лужок.
День прибуває. Коли це буває?

У цих віршах зустрілися дві пори року – зима і весна. Колись давно-давно новий рік починався не взимку, як зараз, а навесні – з пробудження природи від зимового сну.

На останнє зимове свято Масляну спалюють солом'яне опудало, що означає завершення зими. А на перше весняне свято Стрітення святять воду, яку вважають цілющою.

Д. Нарбут. Масляна

 Знайди на картині людей у костюмах і масках, а також троїстих музик. На яких інструментах вони грають?

 П. Чайковський. Цикл «Пори року». Масляна (Лютий), Пісня жайворонка (Березень).

 Порівняй ці п'єси. Добери кольори, які відповідають настроям музики.

ВЕСНЯНІ КОТИКИ

 Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової

1. Сірі-сірі котики, сірі, наче дим,
Посідали котики у рядок один,
Розпушились котики, вже їм не до сну.
Виглядають котики із кущів весну.

Приспів:

Котики, котики, хто вас так назвав?
Може, кому, котики, ви сказали «Няв»?
Може, кому, котики, ви сказали «Мур»?
Ну признайтесь, котики, хто коли це чув?

І. Білінський.
Стрітення

 Які народні свята завершують зиму, а які розпочинають весну?

8. ЗИМА З ВЕСНОЮ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ

Весна може бути різнобарвною. Наприклад – зелена, бо зеленіє молодесенька травичка. Можливо, блакитна, тому що блакить неба відображається в голубому дзеркалі річки. А ще весна стає золотою, коли сонячні промінчики перестрибують з гілочки на гілочку, з листочка на листочок і загорається все навколо золотаво-зеленим сяйвом.

В. Черватюк. Квітуче дерево

В. Рекуненко. Бузок

- ? Назви кольори весни на картинах художників. Якою ти уявляєш музику цих творів?
- ? Що художники-живописці написали на передньому, середньому і дальньому планах своїх картин? На якому плані зображення чітке і яскраве?

Кожна пора року приходить і минає, але її неповторні кольори та звуки залишаються на картинах і в музичних творах.

 Пригадай золотаву, багату на дарунки осінь, холодну, але сповнену веселих свят зиму, чарівну весну з її першими квітами і щебетом пташок, яскраве, сонячне, тепле літо.

 Намалюйте «Пори року» до музики П. Чайковського (робота в групах) (акварель, гуаш, зім'ятий папір).

 Уяви себе художником і поміркуй, якою ти намалюєш весну в місті, у селі, у лісі, у степу чи в горах.

9. ВЕЛИКОДНІ ДЗВОНИ

Народний обряд зустрічі весни має різні символи: завітчане дерево, вогнище тощо.

Зазвичай дівчата виконували *веснянки* (*гагілки*), водили хороводи, діти співали заклички.

 Створи мелодію веснянки-заклички «Благослови, мати, весну зустрічати!».

Бла-го-сло - ви, ма - ти, ве-сну зу - стрі - ча - ти!

 І. Шамо. Веснянка. Л. Ревуцький. Веснянка.

 Порівняй дві веснянки українських композиторів. Які настрої природи виражають музичні п'єси? Порівняй з настроями весни на картині.

О. Збруцька. Гаївка

У Вербну неділю освячують гілочки верби. Приказують: «Не я б'ю, лоза б'є. За тиждень буде Великдень» або «Будь велика, як верба, здорова, як вода, і багата, як земля».

Великдень – одне з найдавніших урочистих і світлих церковних свят.

ПИСАНКА

Роз-пи-шу я пи-сан-ку, писанку, у чер-во-ні
ви-шень-ки, вишеньки, у зе-ле-не лис-тя - все чис -
то. Си-ню пта-шку до-ма-лю-ю, дідусеві подарую.

Виконуючи поспівку, придумай свій варіант мелодії відповідно до напрямку стрілочок.

Музика дзвонів.

За допомогою музичних інструментів (дзвоники, трикутник) створить музику «Великодні дзвони» (робота в парях).

Розкажи, як святкують зустріч весни у твоєму місті (селі).

9. ВЕЛИКОДНІ ДЗВОНИ

Знамениті на весь світ українські писанки беруть початок від прадавніх часів. Орнаменти й кольори писанок відображають різнобарвне довкілля – рослин, тварин, птахів. На писанках можна побачити і «дерево життя», яке зображують у вигляді вазона з великою казковою квіткою.

О. Кучма. Писанки

М. Іванишин
Візерунки для писанок

І. Сколоздра.
Великодняя музика

 Кого художник розмістив у центрі своєї писанки? Чи можна таку декоративну композицію назвати вітальною? Чому?

 Розкажи, що тобі нагадують малюнки на писанках.

Дарувати писанку – означає бажати щастя, здоров'я, доброї вдачі. Великодній подарунок можна намалювати, вирізати з паперу, тканини або виконати вітальну листівку.

О. Супрун. Листівки

? Які листівки тобі найбільше подобаються?

 Виконай вітальну листівку до Великодніх свят. Основою для листівки може бути складений навпіл аркуш картону.

? Продумай, з якими теплими і доброзичливими словами ти подаруєш цю листівку.

 Які великодні сувеніри можуть створити художники-живописці, а які – скульптори?

IV. ОБРАЗИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

1. НАША РІДНА УКРАЇНА, МОВ ВЕСНЯНКА СОЛОВ'ЇНА

Без калини нема України,
Бо калина – то символ її, –
То сміється, мов в щасті дівчина,
То сумує, схилившись в журбі.

Виконай поспівку, заверши музичну фразу.

Музика А. Філіпенка, вірші Т. Шевченка

За-цві-ла в до-ли - ні чер-во-на ка-ли - на,
ні-би зас-мі - я - лась ді-вчи-на - ди-ти-на.

Поміркуй, як слід виконувати пісню, щоб відтворити відповідний характер. У яких місцях пісня звучатиме найгучніше?

Г. Назаренко.
Розпис

Українську музику часто виконують на народних інструментах. Справжньою візитівкою України є бандура.

 Р. Гриньків. Веснянка.

 Які твої враження від звучання бандури? Як передзвін струн відтворює звуки весни?

І. Гончар. Бандурист

М. Вакуленко. Бандурист

 Допоможи Барвику визначити ці інструменти.

 Розкажи своїм рідним про українські народні інструменти.

1. НАША РІДНА УКРАЇНА, МОВ ВЕСНЯНКА СОЛОВ'ІНА

Колись давно в селі Петриківка, що на Дніпропетровщині, люди почали малювати незвичайні квіти, дивних звірів, птахів, створювати витончені орнаменти. Так виник відомий у всьому світі петриківський розпис.

Для зображення великих елементів розпису майстри використовують звичайні пензлі, а для дрібних деталей – вусиків, листочків – виготовляють пензлики з м'якої котячої шерсті. Тому на одному й тому самому малюнку ми бачимо різні за розміром мазки.

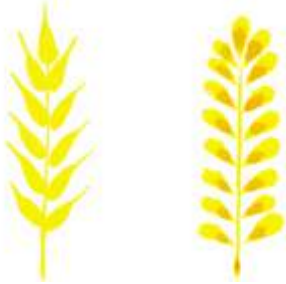
О. Пишненко-Злиденна.
Сонячні зайчики

А. Пікуш.
Пави на калині

Поміркуй, чим майстри намалювали квіти й листочки, а чим – ягідки? Які за настроями мелодії підходять до цих розписів? Чому?

Щоб опанувати петриківський розпис, намалюй спочатку окремі ягідки та зернятка, схожі на краплинки. Зверни увагу, що розмір зернятка або листочка залежить від величини та якості ворсу пензлика.

А тепер потренуйся малювати квіти й гроно калини.

Створи візерунок зі стебелець, листочків і ягідок.

Що краще малювати пальчиком – ягідки чи гілочки?

2. НИТОЧКОВИЙ БАРВОГРАЙ

Нитки різнобарвні,
голочка тоненька,
Руки працьовиті,
лагідне серденько.
А тепер додаймо
вміння і старання,
Хай милує око
диво-вишивання.

Українські майстрині-вишивальниці – справжні чарівниці!

ОЛЕНЧИНІ ВИШИВКИ

Музика В. Таловирі, вірші С. Жупаніна

mf Стримано

А О - лен - ка в нас ру - ко - діль - ни - ця,
хва-лять всі ї-ї, хоч ма-ла. Ска-терть ви-ши-ла,
блуз-ку ви - ши - ла, ма-мі ра-діс-но по-да-ла.

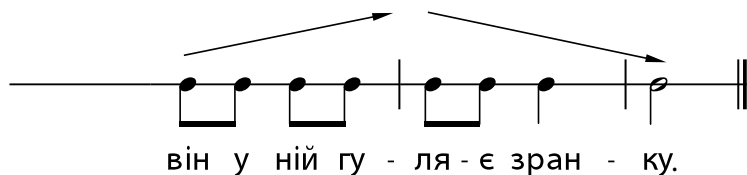
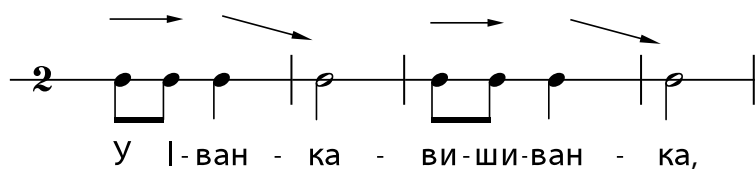
 М. Чембержі. Вишивка. В. Кікта. Концертна симфонія для арфи з оркестром «Фрески Софії Київської». Ч. I «Орнамент».

 Чому, на твою думку, п'єси мають такі незвичні назви – «художні»? Пошукай секрет цих назв у характері руху мелодії.

 Уяви себе композитором. Який інструмент із запропонованих ти обереш для створення власної п'єси «Вишивка»? Поясни.

 Придумай мелодію за ритмом та виконай її.

 Пригадай і заспівай українські народні пісні.

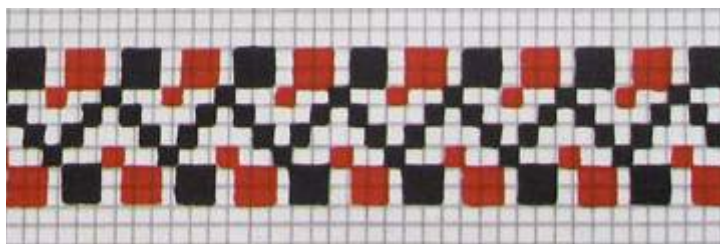
2. НИТОЧКОВИЙ БАРВОГРАЙ

Є мистецтво, завдяки якому можна перетворити звичайну тканину на картину, прикрасити одяг і багато речей, потрібних людині. Це – вишивка. Відомі українські сорочки-вишиванки досі вважають одягом, що оберігає людину від усяких негараздів. На оздоблених візерунками рушниках «ростуть» дерева життя, «співають» незвичайні птахи. Хліб та сіль на вишитому рушнику – ознака особливої гостинності українського народу.

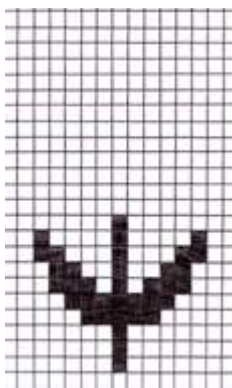

Якими матеріалами і на чому майстри вишивають?

Орнаменти для вишивок – це візерунки, побудовані на чергуванні окремих декоративних елементів. Поширеною є вишивка «хрестиком». Така вишивка вимагає чіткого розрахунку.

Пофантазуй і створи кольоровий візерунок для вишивки хрестиком. Пам'ятай, що таку роботу краще виконувати на аркуші в клітинку.

Що ти знаєш про оздоблення українського народного одягу і рушників?

3. ЧАРІВНИЙ ВІНОЧОК

Мабуть, кожна дівчина вміє плести віночок із жовтих сонячних кульбабок, чорнобривців, ромашок, волошок, барвінку чи з польових трав. Для українців віночок – це не просто прикраса, то – оберіг.

М. Носенко. Українка

ВІНОЧОК

Музика і вірші народні

Швиденько

Йдуть ді - вонь - ки в са - до - чок,

Зів'ють собі віночок, з рутоньки, з м'ятоньки,
З хрещатого барвінку, з запашного васильку.

Часто українські пісні в обробці для оркестру народних інструментів об'єднують у цикли, які поетично називають «віночками».

 «Віночок українських народних пісень» для оркестру народних інструментів.

 Назви інструменти, тембри яких тобі знайомі.

 Складіть з відомих тобі українських народних пісень «віночки»: осінній, зимовий, весняний (робота в групах).

Катерина Білокур – відома художниця, роботи якої знають в усьому світі. Найбільше їй подобалося малювати квіти. Мальви, троянди, лілії, півонії, ніби живі. До них можна доторкнутися, відчути витончений аромат.

 Про що тобі «розповіли» квіти на картинах К. Білокур?

К. Білокур. Натюрморт з колосками і глечиком

К. Білокур. Квіти

 Леся Дичко. Балет «Катерина Білокур» (фрагмент).

 Розкажи про український віночок – оберіг.

3. ЧАРІВНИЙ ВІНОЧОК

В. Хвостенко. Українка

Наприклад, ружа, мальва і півонія – це віра, надія і любов, барвінок – безсмертя, цвіт вишні та яблуні – материнська любов, волошка – відданість.

Художники-живописці й народні майстри часто зверталися до зображення українських дівчат, уквітчених пишним вінком з веселковими різнокольоровими стрічечками. Зображення людини у мистецтві називають **портрет**.

В українському віночку двадцять квіток, і кожна з них має своє особливе значення.

Г. Назаренко. Декоративний розпис

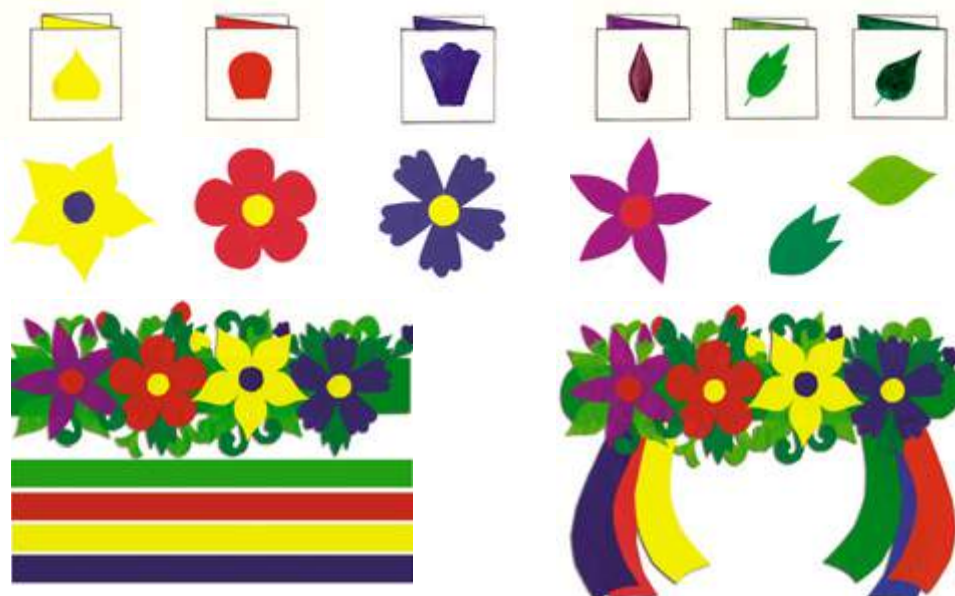
У кольори стрічок українці також вкладали життєву мудрість. Коричнева стрічка є символом землі-годувальниці, жовта – сонця, зелена – краси і молодості, блакитні й сині символізують небо і воду, оранжева – хліб, рожева – достаток.

Сучасні віночки часто виготовляють із штучних квітів.

 Розглянь, як Барвик зробив квітку з паперу. Поміркуй і скажи, яким способом він виріже до неї листочки і травинки.

 Створіть святковий віночок з кольорового паперу та картону (робота в парах).

Такий віночок може стати чудовим подарунком або прикрасити твою кімнату.

 Знайди в підручнику портрети.

4. І СПІВ ПТАШИНИЙ ВАБИТЬ ДУШУ

Поети присвячують природі свої вірші, у них для цього є слова. Художники оспівують її у картинах, використовуючи кольори, лінії, плями. А композитори в звуках передають красу природного довкілля.

Композитори в музиці часто відтворювали спів птахів.

Е. Гріг. Пташка. П. Чайковський. Цикл «Пори року». Пісня жайворонка.

Який характер музики? Пташка – весела, як у радісний літній день, чи сумна і задумлива, як восени? Що музика виражає, а що зображує? Пригадай музичні твори про пташок.

Уяви себе композитором. Створи поспівку про пташку за записом ритму. Визнач темп, гучність виконання. Продумай, якими будуть штрихи, у якому регістрі звучатиме музика (скористайся музичною абеткою).

Спів пташок часто намагалися відображувати народні музиканти на різних музичних інструментах.

зозулька

свищик

Награвання зозульки, свищиків, сопілки.

Створи на музичних інструментах композицію «Пташиний спів». Які інструменти ти використаєш?

Ф. Панко.
Синій птах

О. Пишненко-Злиденна.
Пташки і квіти

Придумай за допомогою жестів і рухів театралізовану сценку «Розмова казкових птахів».

4. І СПІВ ПТАШИНИЙ ВАБИТЬ ДУШУ

Одними з найдавніших витворів людських рук вважають дитячі іграшки. Перші іграшки мали вигляд людей, птахів, домашніх тварин, брязкалець, а виготовляли їх із глини, дерева, каменю, соломи і навіть із сиру.

 Пригадай, які народні іграшки ти вже знаєш.

 З яких матеріалів виготовлено іграшки? Як вони оздоблені?

Найпоширенішими в нашій країні були іграшки з глини. З неї майстри виліплювали найрізноманітніші вироби й обпалювали їх у гарячій печі, щоб вони ставали міцними.

 Яких тварин відтворено в цих іграшках?

 Виліпи іграшку і прикрась її ліпними візерунками (пластилін, глина).

 Розкажи про сучасні дитячі іграшки. Які з них може створити народний майстер?

5. РИТМИ ЖИТТЯ В МИСТЕЦТВІ

Десь за обрій нічка миттю пронеслась.
Вже проснулась річка,
пташка невеличка пискнула, знялась.
Шелестить, тріпоче листя на вербі,
наче щось шепоче весело, охоче одному тобі.
Ледве-ледве дише свіжий вітерець.
І в ранковій тиші перший промінь пише:
– Ніченьці кінець!

О. Дорошенко

Кожного ранку природа прокидається і на зміну темній нічці приходить світлий день. А потім знову настає вечір... Такі чудові ритми дня і ночі існують у природі вічно.

РІЗНІ БАРВИ У ПРИРОДИ

Музика і вірші Н. Рубальської

Помірно \vee

Ко - ли за - хо - че - мо на - ма - лю - ва - ти кар -

ти - ну не - зви - чай - но - ї кра - си, роз - гля - не - мо ми

у при - ро - ди бар - ви й по - зи - чи - мо най - кра - щі ко - льо - ри.

Під час співу чітко вимовляй приго-
лосні звуки.

Е. Гріг. Сюїта «Пер Гюнт». Ранок.

С. Прокоф'єв. Цикл «Дитяча музика». Вечір.

Якими ти уявляєш ранок і вечір, слухаючи музику? Як тобі хочеться вимовити слова: «Здрастуй, новий день» (гучно, тихо, радісно, пошепки)? Створи на ці слова мелодію-поспівку.

Чи доводилося тобі зустрічати схід сонця? Художник запрошує нас здійснити уявну прогулянку назустріч сонечку. Коли це відбувається – вдень чи ввечері? Порівняй настрої картин.

В. Іванів.

Прогулянка до сонця

Л. Афремов.
Море

Поміркуй, які ще існують ритми у природі, у житті людини.

5. РИТМИ ЖИТТЯ В МИСТЕЦТВІ

Спостерігаючи за природою, ми відчуваємо її ритми: зміну пір року, дня і ночі. Ритми пронизують і мистецтво. Ти вже знаєш, що без ритму немає музики. А як в образотворчому мистецтві? Спробуємо разом пошукати там ритми!

На ритмічному чергуванні елементів побудовано орнаменти. Вони можуть складатися із геометричних фігур або декоративних зображень рослин і тварин. Саме тому вони мають такі назви: геометричний, рослинний, тваринний.

В Україні прикрашали або декорували орнаментами речі повсякденного вжитку – посуд, одяг, навіть народні музичні інструменти. Так виникло *декоративно-ужиткове мистецтво*.

 Чи правильно Лясолька підбрала елементи для орнаментів?

Проте майстри часто поєднують різні елементи й отримують оригінальні орнаменти.

 Створи орнамент для оздоблення народних музичних інструментів (кольоровий папір, картон, ножиці, клей).

 Придумай орнаменти, якими можна оздобити твій одяг, предмети в кімнаті.

6. МУЗИКА ПРИРОДИ

Кожна пора року по-своєму чарівна і не може залишити байдужими митців.

РІЧЕНЬКА

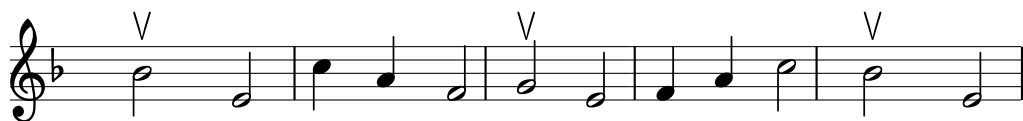
Музика О. Яковчука, вірші В. Довжика

1. Ця рі-чень-ка ле - ва-до-ю те - че від-ко-ли

світ. В ній ви-шень-ки за ха-то-ю ку - па-ють бі-лий цвіт.

Хлюп-хлюп, рі-чень-ка, куп-куп, со-неч-ко. Хлюп-хлюп,

рі-чень-ка, со - неч - ко.

Створи інструментальний супровід до пісні.

В музиці слово «концерт» використовують не тільки як виступ артистів на сцені. Це також великий музичний твір, у якому ніби змагаються у вправності й майстерності музичний інструмент і цілий оркестр.

Композитор Антоніо Вівальді створив цикл з чотирьох концертів «Пори року».

А. Вівальді. «Пори року». Весна. Літо.

Які настрої викликає музика? Чим відрізняється музика весни від музики літа? Пригадай, які концерти А. Вівальді з цього циклу ти вже слухав.

П. Чайковський. Цикл «Пори року». Баркарола (Червень).

У живопису зображується не тільки краса природи, а також її настрої. Колір може «бриніти», як мелодія.

Порівняй настрої природи в музиці та на картинах.

Т. Яблонська.
Пейзаж з човном

І. Мисова.
Венеція

Вибери у підручнику пейзажі, в яких колір «звучить» дзвінко або стримано.

6. МУЗИКА ПРИРОДИ

І. Лопатін. Дерево

До творів декоративного мистецтва належать не лише художньо оформлені предмети вжитку, а й декоративні картини.

На них художники створюють неповторний світ з незвичайними формами дерев, квітів, гір і річок.

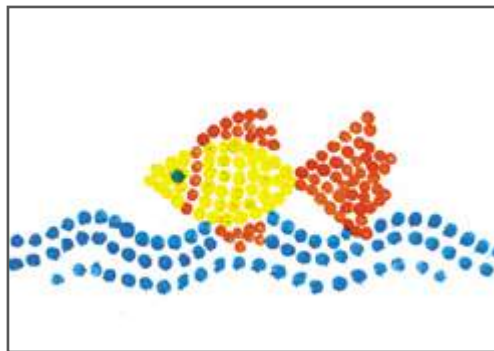

М. Тимченко. Хвилі (фрагмент)

Порівняй декоративні пейзажі. Який настрій передає кожен з них?

Для створення декоративних картин митці часто використовують незвичні художні техніки й матеріали.

Намалюй декоративний пейзаж (гуаш, тонований папір).

Які твори належать до декоративного мистецтва?

7. СВЯТО КУПАЛА

Н. Курій-Максимів.
Купальська ніч

До весняно-літніх свят належать Зелена неділя й Купало. День Івана Купала святкують влітку 7 липня. У давнину цього дня хлопці готували купальське вогнище, а дівчата прикрашали деревце – Мареноньку. Напередодні свята робили опудало – ляльку із соломи у зріст людини. Вбирали її, наче живу, стрічками, намистом. Навколо неї водили хороводи.

Дівчата пускали віночки на воду. Хлопці стрибали через вогонь. Купальський вогонь – це символ небесного сонця. У цей день трави і квіти набирають найбільшої сили. А опівночі цвіте папороть. У народі кажуть: «Хто знайде цвіт папороті на Івана Купала, той весь вік буде щасливим».

М/ф «Квітка папороті» (фрагмент).

ДЗВІНОЧКИ

Музика В. Верховинця, вірші П. Тичини

Ми дзві-ноч-ки, лі-со-ві дзвіноч-ки, сла-вим день, сла-вим

день, день, день, день, день, день, день, день.

Колись народні пісні лунали по всій Україні. Часто на основі цих пісень народжувалися твори для хору, інструментального ансамблю. Таке чарівне перетворення пісні має назву *обробка*.

Українська народна пісня «Гей, на Івана, гей, на Купала» в обробці А. Вахнянина.

Українська народна пісня «Марена» в обробці Ф. Захаржевського.

Ф. Приймаченко.
Квітка папороті

Виконайте хоровод під музику «Коло Мареноньки ходили дівоньки...» (робота в групах).

М. Тимченко. Свято Івана Купала

Що ти знаєш про свято Купала?

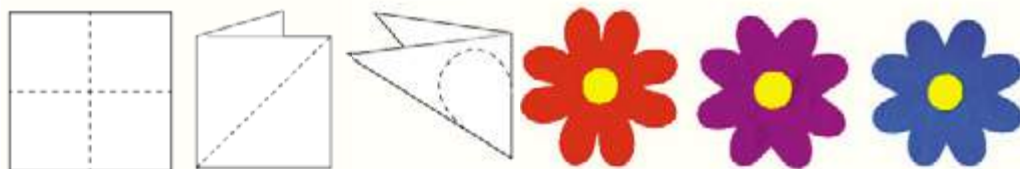
7. СВЯТО КУПАЛА

Нашу Україну часто називають квітучою, мальовничою. Саме квіти стали найулюбленішими образами в народному мистецтві. Їх малюють, вирізують із дерева, ліплять із глини, виготовляють із паперу, тканин, ниток і навіть з металу.

 Опиши ці квіти. Чи залежить їх вигляд від матеріалу, з якого вони виготовлені? Що можна прикрасити такими творами?

Квіти можна вирізати з паперу в техніці витинанки. Витинанки круглої форми називають розетковими.

Виріж кілька розеткових витинанок і склади з них гарну квітку. Разом з однокласниками створи колективну декоративну композицію «Квітуча Україна».

Створи невеличку казочку або віршик про свою улюблену квітку.

ПЕРЕВІР СЕБЕ!

Завдання Лясольки

1. Які українські народні обряди ти пам'ятаєш? Виконай обрядові пісні відповідно до кожної пори року.
2. Які з цих творів належать до програмної інструментальної музики, а які – до оперної?

К. Дебюссі «Сніг танцює»

М. Лисенко «Коза-Дереза»

Р. Шуман «Веселий селянин»

Е. Гріг «Ранок»

М. Римський-Корсаков «Снігуронька»

3. Порівняй музичні цикли «Пори року» П. Чайковського і А. Вівальді. З яких частин вони складаються? Хто їх виконує?
4. Назви українські народні музичні інструменти. Які з них не використовують троїсті музики?

Завдання Барвика

1. Які із зображень відносять до скульптури?

2. Визнач роботи художника-живописця, ілюстратора, народного майстра та скульптора.

3. Назви види декоративно-ужиткового мистецтва.

4. Що таке орнамент? Назви види орнаментів. Які предмети можна оздобити кожним із них?

Завдання Лясольки та Барвика

1. Розклади слова у відповідні мистецькі скрині. Знайди слово, яке належить і до музичного, і до образотворчого мистецтва.

декорація

натюрморт

оркестр

портрет

орнамент

концерт

тембр

темп

пейзаж

ілюстрація

вертеп

регістр

2. Музикою якого циклу можна «озвучити» мультфільм «Дванадцять місяців»?

П. Чайковський «Пори року»

К. Сенс-Санс «Карнавал тварин»

А. Вівальді «Пори року»

3. Склади програму концерту «Бринить природи мова кольорова». Проілюструй його власними роботами.

МИСТЕЦЬКА АБЕТКА

ЗВУКОРЯД

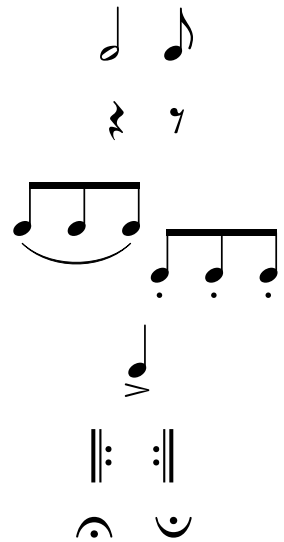
Сім сестричок, нот-малят
Утворили з в у к о р я д
І назвали його г а м а
Як порадила їм мама.
Гама вгору й вниз літають,
Місце ноткам всім
шукають.

Ми на ньому нотки-крапки
Розмістили тут і там,
І рядок у п'ять лінійок
ми назвали **НОТНИЙ СТАН**.

МУЗИЧНІ ЗНАКИ

Нотка – малюєш горішок смачний.
Пауза – знак, ніби маг чарівний.
Нотки – горішки розсипались гучно.
Пауз мовчанка – то тиші співзвуччя.
Ліга – вказівка «наспівно» – легато.
Крапочки: грається дощик в стакато.
Штрихи ці не плутай з акцентом ніколи.
Репризу порівнюй з ходом по колу.
Захочеш тягнути останню ти ноту –
Фермату малюй і закінчиш роботу.
Всі знаки музичні навчися писати,
Щоб музику в нотах, як вірші, читати.

ТЕМБР

Музиканти добре знають:
Інструменти тембри мають.
Разом скрипки та гобої
Порівняємо з тобою.

фагот

флейта

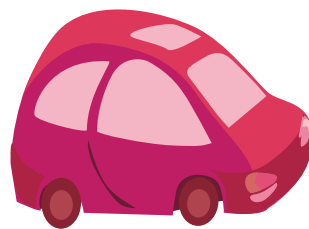

валторна

ТЕМП

Темпи визнач виконання
І дотримуйсь із
старанням.

Темп Алєгро пам'ятай,
Від Анданте відрізняй!

Визначення темпу			
Адажіо	Анданте	Алєгро	Престо
			
Повільно	Помірно	Швидко	Дуже швидко

Струнні	Духові		Ударні
	Дерев'яні	Мідні	
скрипка альт віолончель контрабас арфа	флейта кларнет гобой фагот	труба валторна тромбон туба	великий барабан малий барабан литаври ксилофон

РИТМ

Пульси та метри музичні
Рахують всі звуки ритмічно.
«Тік-так» і знову «тік-так» –
Із ноток будують такт.
Розмір його заміряй!
Скільки там нот? Відгадай!

Розміри	
$\frac{2}{4}$ = 	
$\frac{3}{4}$ = 	

Ноти	Паузи	Тривалість	
		Ціла	
		Половина	
		Четвертна	
		Восьма	

СЛОВНИК МУЗИЧНИХ НАСТРОЇВ

Веселий
радісний
грайливий

Ліричний,
мрійливий,
граціозний

Спокійний,
стриманий,
рівноважений

Сумний,
журливий,
печальний

Сердитий,
непривітний,
злий

Загадковий,
дивний,
таємничий

Сміливий,
рішучий,
відважний

Тривожний,
збуджений,
поривчастий

Якщо бачиш на картині
Намальовано ріку,
Або іній на ялинах,
Цвіт вишневий у садку,
Чи засніжену рівнину –
Весь широкий простір наш,
То вже знаєш – ця картина
Називається ПЕЙЗАЖ.

Якщо бачиш на картині
Чашку кави на столі,
Чи якийсь напій в графіні,
Чи троянду в кристалі,
Або з бронзи гарну вазу,
Або грушу, або торт,
Або все оце відразу –
Знай – це зветься
НАТЮРМОРТ.

Якщо бачиш, що з картини
Задивляється на нас
Хтось в одязі старовинній,
Принц, чи в робі верхолаз,
Льотчик або балерина,
Чи Миколка, твій сусід,
Знай – ПОРТРЕТОМ
називають
Цю картину геть усі.

Ось на картині вовченята,
Пташки, лисички,
ведмежата.
Цей жанр для нас
в мистецтві звичний,
Він зветься
АНІМАЛІСТИЧНИЙ.

СЛОВНИЧОК

Абетка Лясольки

Ансамбль – група музикантів з двох і більше виконавців, які виконують музику разом.

Календарно-обрядові пісні – народні пісні, що співають під час обрядів відповідно до пір року.

Концерт – виконання музики перед публікою; музичний твір для соліста і оркестру.

Пасторальна музика – музичні твори, назва і зміст яких передають картини природи.

Програмна музика – інструментальні твори, які мають назву або словесну програму.

Регістр – звуки голосу або інструмента, що відрізняються висотою (високий, середній, низький).

Симфонічний оркестр – колектив музикантів, який складається з виконавців на струнних, духових, ударних інструментах.

*М. Білас.
Щедрівочка*

Тембр – забарвлення звучання голосу людини або музичного інструмента.

Цикл – музичні твори (або частини), об'єднані спільним задумом.

Абетка Барвика

Анімалістичний жанр – зображення тварин у мистецтві.

Витинанка – вирізування фігур з паперу, складеного удвічі або більше разів, вид декоративно-ужиткового мистецтва.

Вишивка – вишивання голкою кольоровими нитками, вид декоративно-ужиткового мистецтва.

Декоративно-ужиткове мистецтво – мистецтво оздоблення предметів повсякденного вжитку.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, малювання фарбами.

Ілюстрації – малюнки до віршів, казок, оповідань.

Натюрморт – зображення квітів, овочів і фруктів, різних предметів у мистецтві.

Орнамент – візерунок, побудований на ритмічному чергуванні декоративних елементів.

Пейзаж – зображення краєвидів в образотворчому мистецтві.

Писанка – куряче яйце, прикрашене кольоровим візерунком.

О. Кучма. Писанки

Портрет – зображення людини в мистецтві.

Абетка Лясольки та Барвика

Вертеп – український народний ляльковий театр.

Сокиринський вертеп

Вертепна скриня

Кінофільм – вид мистецтва кіно, в якому грають актори.

Мультфільм – вид мистецтва кіно, героями якого є ляльки або намальовані художниками персонажі.

Ритм – чергування коротких і довгих звуків у музиці; повторення або чергування кількох елементів в образотворчому мистецтві, зокрема в орнаменті.

Текст призначений для читання дорослими

ПІШЛИ ДІТИ В ПОЛЕ
Українська народна пісня

У Не поспішаючи

Пі - шли ді - ти в по - ле кві - точ - ки зби - ра - ти.

У Приспів:

Мак, мак, зі - роч - ка - ми, во - лош - ки з со - ки - роч - ка - ми,
Ро - мен - зіл - ля, бур - кун - зіл - ля, ме - док - зіл - ля і чеб-рець.

2. Квіточки зривали, віночки звивали. *Приспів.*
3. Віночки звивали, на голови клали. *Приспів.*
4. Як звили віночки, завели таночки. *Приспів.*

ОСІНЬ
Музика М. Ведмедері, вірші Г. Коваля

О-сінь, о-сінь, о - сінь! Ме-дом пах-нуть ро - си. Жу-рав-лі кур-ли-чуть в не-бі

та віт-ри го-ло - сять. Не дзве-нять в са-доч - ку пта-шок го-ло-соч - ки.

Снять-ся зо - ра - но - му по - лю кві - ти й ко - ло - соч - ки.

2. В лузі при долині плаче тополина,
Загорілась над рікою червона калина.
Тьмяно сонце світить, а на голих вітах
В'яже осінь рукавички з бабиного літа.

ДОЩИК
Музика А. Мігай, вірші Н. Кулик

1. До-щик лє-ть-ся ці - лий ра-нок. – Кап-кап-кап! Не ви-хо-ди-мо на га-нок. –

так, щоб та - нець - у - ви - ва - нець по - ло - ни - ни чу - ли.

2. Ой заграйте, дударики,
На дудах кленових,
Бо приємно танцювати
В кептариках нових.

3. Ой заграйте, дударики,
А я заспіваю.
Хай злітає наша пісня
Над Карпатським краєм!

РІЗНІ ГОЛОСИ

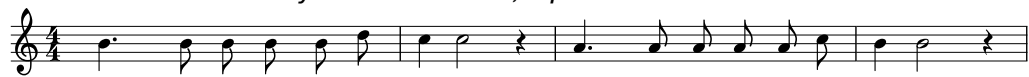

«Гав, гав! Вже о - бід!» - гав - ка пе - сик з - під во - ріт.
«Няв, няв! - кіт ска - зав, - знов я ми - ші не спі - мав!»

3. «Га-га, га-га-га! – ой хороша тут вода!»
4. «Му, му, му-му-му! – Цю травичку не візьму!»
5. «Цін, цін, цін-цві-цін! Горобці сховались в тень!»
6. «Тук-тук, тук-тук-тук! Де в корі сховався жук?»

КОЛЬОРОВА ГАМА

Музика Л. Масол, вірші В. Тименка

Це - чер-во-ний, жар не - на - че, це - о - ран - же - вий га - ря - чий,

жов - тий, як пше - ни - ця в по - лі, як тра - ва, зе - ле - ний ко - лір.

Го - лу - бий, як у кра - пли - ні, а нас - туп - ний ко - лір си - ній.

Си - ній ко - лір, на - че річ - ка, фі - о - ле - то - вий, як ніч - ка.

ОЙ, ХТО МИКОЛАЯ ЛЮБИТЬ

Українська народна пісня

1. Ой, хто, хто Ми - ко - ла - я лю - бить, ой, хто, хто Ми - ко - ла - ю слу - жить,

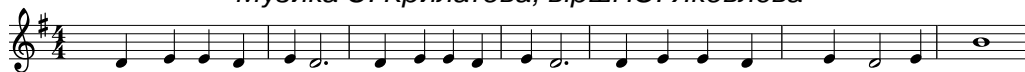

то - му свя - тий Ми - ко - лай у вся - кий час по - ма - гай, Ми - ко - ла - ю!

2. Ой, глянь, глянь на Україну рідну,
Ой, глянь, глянь на змучену, бідну,
Ми тебе всі діти молим,
Преси в Бога ти їй долі, Миколаю!
3. Ой, проси долі для України,
Ой, нехай встане із руїни,
Доля й щастя хай витає,
В славі й волі хай засяє, Миколаю!

КОЛИСКОВА ВЕДМЕДИЦІ

Музика Є. Крилатова, вірші Ю. Яковлєва

1. Ніч сні-ги змі - та-є, лож-ко-ю мі - ша-є. Чом же ти, сміш - нень-ке, не спиш?

Сплять тво-ї су - сі-ди — вед-ме-жат-ка - ді-ти. За-си - най, ма - люк, ско - ріш.

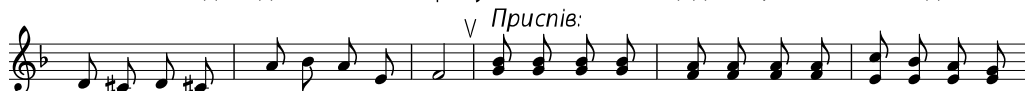
2. В мандри на крижині, мов на бригантині,
Знов нас проводить земля.
В плаванні й на рейді зоряні ведмеді
Світять ясно кораблям.

ЛЕВЕНЯ

Музика В. Гребенюка, вірші Н. Іванюка

1. Я б хо - див до зо - о - пар - ку ма - ло не щод - ня, бо спо - до - ба -

ло - ся ду - же ме - ні ле - ве - ня. Ле - ве - нят - ко, ле - ве - нят - ко, ле - ве, ле - ве -

нят - ко, я візь - му те - бе з со - бо - ю, як доз - во - лить тат - ко.

2. Я не хочу цуценятко й сіре кошеня,
Бо подобається дуже мені левеня. *Приспів.*
3. Я не буду шоколаду вимагати щодня,
Якщо купить мені татко руде левеня. *Приспів.*

КЕНГУРУ

Музика В. Гребенюка, вірші Е. Саталкіної

1. Ой, від смі - ху я ум - ру, див - ля - чись на кен - гу - ру!

Ще не ба - чив я в жит - ті рюк - за - ка на жи - во - ті.

Приспів:
Ой, зві - ря - та, ой зві - ря - та, ви смі - шні, мов не - мов - ля - та.

Ой, зві - ря - та, ой зві - ря - та, ви смі - шні, мов не - мов - ля - та.

2. Каже кенгуриха-ненья:

«Не рюкзак, а сумка в мене.

Мій синочок в ній дрімає,

Бо коляски в нас немає». Приспів.

ЗИМА І ВЕСНА

Музика Я. Степового, вірші С. Черкасенка

1. «На - суп - лю я бро - ви, - го - во - рить Зи - ма, -
У - се скрізь за - ги - не, ря - тун - ку не - ма

і ві - тер з мо - ро - зом по - ві - є,
під сні - гом за - мре, за - ні - мі - є».

2. «А я засміюся, – Весна одмовля, – і сонце пекуче засяє,
Прокинуться луки, ліси і поля, усе розцвіте, заспіває».

ВЕСНЯНІ КОТИКИ

Музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакової

1. Сі-рі-сі-рі ко-ти-ки, сі-рі, на-че дим, по-сі-да-ли ко-ти-ки у ря-док о - дин.

Роз-пу-ши-лись ко-ти-ки, вже їм не до сну. Виг-ля-да-ють ко-ти-ки із ку-щів ве-

снУ. Ко - ти - ки, ко - ти - ки, хто вас так наз - вав? Мо - же, ко - му, ко - ти - ки,
 ви ска - за - ли «Няв»? Мо - же, ко - му, ко - ти - ки, ви ска - за - ли «Мур»?
 Ну, при - знай - тесь, ко - ти - ки, хто, ко - ли це чув?

2. Пахнуть, пахнуть котики теплим вітерцем,
 Пахнуть, пахнуть котики ніжним деревцем.
 Пахнуть, пахнуть котики світлом і добром,
 Пахнуть, пахнуть котики маминим теплом. *Приспів.*

ПІСНЯ ЛИСИЧКИ

Музика М. Лисенка, вірші народні

mf √
 Я ли - сич - ка, я се - стрич - ка, не сид - жу без
 ді - ла: я гу - сят - ка пас - ла, по - лю - вать хо - ди - ла.

2. А тепер мені в неділю треба відпочити,
 Свою хатку гарнесенько треба прикрасити.
3. А щоб краща, а щоб краща була моя хатка,
 Піти треба у гайочок квіточок нарвати.

ОЛЕНЧИНІ ВИШИВКИ

Музика В. Таловирі, вірші С. Жупаніна

mf √ Стримано
 А О - лен - ка в нас ру - ко - діль - ни - ця, хва - лять всі ї - ї,
 хоч ма - ла. Ска - терть ви - ши - ла, блуз - ку ви - ши - ла, ма - мі ра - діс - но по - да - ла.
 Ма - ма ті - шить - ся, та - то ті - шить - ся, бо світ - ли - ця в нас,

як вес - на, бо в О - лен - чи - них ні - жних ви - шив - ках
всю за кві - тча - на і яс - на.

2. А на вишивках, мов на вишеньках,
Спілі ягоди, хоч збирай!
А на вишивках усміхається
Світло-райдужний барвограй.
І проміниться, та ще й миниться
Скрізь на вишивках дивосвіт,
Бо залишився на цих вишивках
Рук Оленчиних теплий слід.

РІЗНІ БАРВИ У ПРИРОДИ

Музика і вірші Н. Рубальської

Ко - ли за - хо - че - мо на - ма - лю - ва - ти кар - ти - ну не - зви - чай - но - ї кра -
си, роз - гля - не - мо ми у при - ро - ди бар - ви й по - зи - чи - мо най - кра - щі ко - льо -
ри. Про - пли - ва - є сріб - на риб - ка у во - ді, і кур - ли - чуть в не - бі
сі - рі жу - рав - лі. По - лу - нич - ка чер - во - ні - є у тра -
ві, як чу - до - во, що є різ - ні ко - льо - ри.

2. Багато барв у рідної природи,
І друкать між собою всі вони.
З'єднавшись у барвистім хороводі,
Красу дарують матінці-Землі.
Кумкає зелена жабка на лужку,
Бавить зір лілея біла у ставку.
Розсипає нічка зорі золоті,
Як чудово, що є різні кольори.

РІЧЕНЬКА

Музика О. Яковчука, вірші В. Довжика

1. Ця рі-чень-ка ле-ва-до-ю те-че від-ко-ли світ. В ній
ви-шень-ки за ха-то-ю ку-па-ють бі-лий цвіт. Хлюп-хлюп, рі-чень-ка,
куп-куп, со-неч-ко. Хлюп-хлюп, рі-чень-ка, со-неч-ко.

2. Вітрець вігне, до сонечка
Летить вишневий цвіт,
Зроблю з пелюстки човника
Й долину в нім у світ.
3. На білому кораблику,
Допоки ми живі –
Вертаємося здалеку
До річеньки в траві.
4. Вона біжить у затінку,
Я хвильки в ній ловлю.
Цю річеньку, як матінку,
Як рідний край люблю.

ЗА КАЗКОЮ «ПЕТРИК І ВОВКА»

Я. Акім

З боліт, де смарагдова ряска,
Із поля чи просто з дупла
Співуча і лагідна казка
Стежинками нотними йшла.
Стежинка веде до хатинки,
Де казка сховала секрет:
Розкажуть про Петрика й вовка
Фагот, і кларнет, і квартет.
Ховаються в нотних стежинках
Галявини, луки, ліси.
Для кожного звіра й пташинки
У казки свої голоси.
Як пташечка, флейта засвище,
Качками прокрячуть гобої,
І злого-презлого вовчиська
Валторни замінять собою.
Однак поспішати не варто,
Ця казка для тебе – ти знай!
Чарівні сторінки-дверцята
До нових казок відкривай!

Зміст

.....	Юнийдрузе!.....	3
РОЗДІЛ I. Пори року і народні свята		
4	Звуки і кольори природи.....	6
8	Осінні барви	10
12	Мелодії осені	14
16	Ритми осіннього дощу	18
20	Падолист	22
24	Про що розповів натюрморт	26
28	Обжинки	30
РОЗДІЛ II. Мистецтво і рукотворний світ		
32	Троїсті музики	34
36	Як сопілка флейтою стала	38
40	Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси	42
44	Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси (продовження)	46
48	Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси (фінал)	50
52	Ой, хто Миколая любить	54
56	Добро несе різдвяний янгол	58
60	Перевір себе!
РОЗДІЛ III. Бринить природи мова кольорова		
62	Якого кольору зимова тиша?	64
66	Зимові сніги	68
70	Карнавал тварин	72
74	Карнавал птахів	76
78	Подорож до далеких країн	80
82	Коза-Дерева	84
86	Снігуронька	88
90	Зима з весною зустрічається	92
94	Великодні дзвони	96
РОЗДІЛ IV. ОБРАЗИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ		
98	Наша рідна Україна, мов веснянка солов'їна	100
102	Ниточковий барвограй	104
106	Чарівний віночок	108
110	І спів пташиний вабить душу	112
114	Ритми життя в мистецтві	116
118	Музика природи	120
122	Свято Купала	124
126	Перевір себе!
128	Мистецька абетка
132	Словничок
135	Додаток.....

У підручнику використано світлини робіт:

Біленко С. Дерев'яна іграшка (с. 112)
Галушак С. Вишивки (с. 104, 105)
Діденко Г. Баранчик, Коник (с. 113)
Іванишин М. Візерунки для писанок (с. 96)
Кириченко Л. Рушник (с. 104)
Отнякіна (Бердник) О. Іграшки (с. 112)
Покиданець М. Вишивка (с. 104)
Пілюгіна О. Гобелен (с. 116)
Пастернак І. Дзвіночки (с. 124)
Рушник, початок ХХ ст., Харківщина (с. 104)
Сойка О., Когут О. Іграшка (с. 112)
Сокуренько О. Вишивка (с. 124)
Стасюк Д. Вишиванки (с. 104)
Смерека-Малик О. Ляльки (с. 112)
Шафіров О. Декоративна тварина (с. 113)
Швець В. Дерев'яна посудина (с. 124)

Поспівки на вірші: Б. Чалого (с. 12), В. Кленц (с. 62), В. Стах (с. 95)
